

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

35E JAARGANG

WOENSDAG 5 JULI 1950

No. 1730

COMMISSIE VAN REDACTIE:

Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;

F. de Vries; C. van den Berg (secretaris).

Redacteur-Secretaris: A. de Wit.

Assistent-Redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandeputte;

F. Versichelen.

INHOUD:

	Blz.
De artikelen van deze week	531
Sommaire, summaries	531
Plan Schuman of plan Stikker? door Mr K. P. van der Mandele	532
Enige aspecten van het actief saldo op de monetaire rekening met Duitsland door J. Wemelsfelder	533
De vissershaven IJmuiden door A. G. U. Hildebrandt	536
N.V. Borenfabriek Bofa door J. J. van Vollenhoven ..	539
London Letter door Henry Hake	541
Boekbespreking:	
Mr W. J. van Eykern en Mr G. J. Balkenstijn: De Wet op de Bedrijfsorganisatie, bespr. door Mr W. F. Lichtenauer	542
Aantekening:	
Enkele samenvattende gegevens over de Belgische economie in 1949 door P. Hartog	543
Geld- en kapitaalmarkt	544
Statistieken:	
Bankstaten	544
Werkloosheid en werkverruiming in Nederland	545
Stand van 's Rijks Kas	546
Enige indexcijfers van de industriële productie in België	546
Enige indexcijfers van de industriële productie in Nederland	546
Werkloosheid in België	546
In- en uitvoer van België	546
Goudproductie	547
Maandcijfers van de grote banken in Nederland	547

IN VROEGER DAGEN

werd in dit blad, evenals thans, geschreven over het vraagstuk der woningvoorziening; eveneens werden maatregelen aanbevolen om tot een oplossing van wat ook toen het woningprobleem werd genoemd te geraken.

Enige uitingen uit die tijd over de toestand van dertig jaren geleden met betrekking tot dit vraagstuk komen de beklemde bewoner van heden bekend voor; zoals hem ook de vergelijking met een beter verleden, ook toen dikwijls gemaakt, niet vreemd is.

„De volkshuisvesting baart de regeering van stad en land” — zo schreef J. H. Faber in Maart 1920 — „grote zorg. Dat was reeds zoo vóór den oorlog, maar in de jongste jaren is de zaak van kwaad tot erger geloopt en optimisten die gehoopt hadden, dat het inluiden van den vrede de grootste moeilijkheden op dit gebied zou wegvagen, moeten diep teleurgesteld zijn. Niet alleen klaart de lucht

niet op, er zijn allerlei aanwijzingen, dat het kwaad dieper gaat invreten en dat herstel van iets wat op een normale woningmarkt gelijk in afzienbaren tijd niet te bereiken zal zijn”.

In October van dat jaar merkte deze schrijver nog op, dat „het woninggebrek een internationaal verschijnsel is. Woningnood heerscht kennelijk in geheel Europa en in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika en de tekorten, die men elders becijfert zijn niet geringer dan die welke voor ons land zouden gelden”.

De Sociaal Technische Vereeniging van Democratische Ingenieurs en Architecten was in een adres, in October 1920 aan de Tweede Kamer gezonden, van mening, „dat het woningtekort een zoo groot maatschappelijk kwaad is, dat alle krachten, die tot bestrijding daarvan benut kunnen worden, in het werk moeten worden gesteld”.

De financiële kant van het woningvraagstuk, die behalve door de moeilijkheden met de kapitaalverstrekking vooral werd beheerst door het probleem van de regeling der woninghuren — zoals Ir J. Goudriaan Jr in December 1920 opmerkte — eiste ook toen de bijzondere aandacht.

De financiële moeilijkheden zullen bij bouw door particuliere ondernemers geenszins geringer blijken, ook niet, indien vrij aanzienlijke subsidies worden gegeven, dan bij overheidsbouw, betoogde de heer Faber dertig jaar geleden. „Naar huurverhoging binnen de grenzen van het bereikbare dient gestreefd en de mogelijkheid van de instelling van een Woningfonds... moet onderzocht”.

Luisteren wij ten slotte nog naar de echo van het artikel van M. Rooy (December 1920): „Mocht dan — wat niemand zal wenschen — een woningverschaffing, die eenigszins aan de behoefte en aan de bestaande opvattingen omtrent de woningwensen beantwoordt, boven de financiële en productieve kracht van ons land blijken te gaan, dan zal men genoodzaakt zijn van den nood een deugd te maken en op het woningpeil moeten vinden wat langs anderen weg niet te bereiken valt. Minder aantrekkelijke nieuwe woningen zijn altijd nog te verkiezen boven eidelooze samenwoningen in dikwijls op nog lager peil staande oude woningen, afgezien daarvan, dat de kwade gevolgen van die samenwoningen niet tot de betrokken gezinnen beperkt blijven”.

„Lang zal men... omtrent den te bewandelen weg niet meer mogen aarzelen en krachtig zal de hand moeten zijn, die hier de leiding geeft. Bureaucratie worde daarbij volstrekt geweerd, omdat zij hier eenvoudig ontoelaatbaar is. Practisch inzicht en organisatietalent behooren in deze hêt zwaarst te wegen”.

„Zelfs indien dit alles in vervulling gaat, is er weinig reden om ten aanzien van de woningvoorziening de naaste toekomst hoopvol tegemoet te zien”.

Bespiegelen over de toestand van dertig jaren geleden geeft hier een schrale troost. Eerder loopt men het gevaar door deze vergelijking, wat het hopen betreft, nog verder van huis te raken. Is de toekomst meer belovend dan in 1920? „Hope springs eternal in the human breast”.

R. Mees & Zoonen

Anno 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

Rotterdam

's-Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen
Amsterdam (alleen Assurantie)

Nederlandsch Indische Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.

Gevestigd te 's-Gravenhage

ADMINISTRATIEKANTOOR DORDRECHT · BELLEVUESTRAAT 2, TELEFOON 5346

Personeels-Pensioenverzekering

verschafft directe fiscale beparing — afschrijving van toekomstige lasten — blijvende sociale voldoening
Vraagt U eens welgedocumenteerd advies aan ons
BUREAU VOOR COLLECTIEVE CONTRACTEN

N.V. Koninklijke Nederlandsche Petroleum Maatschappij

gevestigd te 's-Gravenhage

In de op 30 Juni 1950 te Amsterdam gehouden Jaarlijkse Algemene Vergadering van Aandeelhouders werd het dividend over het boekjaar 1949 vastgesteld op 90%. Betaling van dit dividend ad f 90.— minus 15% dividendbelasting = f 76,50 voor de aandeelbewijzen, en f 9.— minus 15% dividendbelasting = f 7,65 voor de onderaandeelbewijzen, zal geschieden van **Vrijdag 7 Juli 1950** af tegen intrekking van dividendbewijs No 91 van de aandeelbewijzen en onderaandeelbewijzen, te

Amsterdam bij de Nederlandsche Handel-Maatschappij N.V. of bij de Kas-Vereeniging N.V.

Rotterdam bij de Nederlandsche Handel-Maatschappij N.V. of bij de Heren Van der Hoop, Offers & Zoon

's-Gravenhage bij de Nederlandsche Handel-Maatschappij N.V. of bij de Heren Schill & Capadose

's-Gravenhage, 1 Juli 1950

UNITED

NATIONS

IMPORTANT NEW PUBLICATIONS

Economic Survey of Europe in 1949

320 pp. Guilders 13.65

Prepared by the Secretariat of the United Nations Economic Commission for Europe, the Survey presents a comprehensive review of current European economic conditions.

Economic Bulletin for Europe

Annual Subscription Guilders 7.85

Issued three times a year by the Secretariat of the Economic Commission for Europe to report on the European economy in the intervals between the publication of the annual Survey.

Statistical Yearbook 1948

482 pp. Clothbound. Guilders 27.30

International statistics from 239 countries and areas. Subjects covered include: industrial production, manufacturing, finance, population, transport, trade, balance of payments, wages and prices, etc. Most tables cover the years 1928-1948.

European Steel Trends in the Setting of the World Market

158 pp. Guilders 7.10

Prepared by the Secretariat of the Economic Commission for Europe. An analysis of the present state of the European steel industry and its future prospects in the light of current trends.

The Effects of Taxation on Foreign Trade and Investment

87 pp. Guilders 2.35

A study of the influence of taxation on foreign trade and investment and of the problems of international double taxation.

National and International Measures for Full Employment

104 pp. Guilders 3.55

A widely discussed study of the problems of full employment with recommendations for national and international action. Prepared by a group of eminent economists.

De uitgaven van de United Nations
zijn verkrijgbaar bij

MARTINUS NIJHOFF
LANGE VOORHOUT 9, 's-GRAVENHAGE

en door bemiddeling van iedere
erkende boekhandelaar.

De complete catalogus en een prospectus betreffende nieuwe uitgaven op economisch gebied worden op aanvraaggaarnegratistoegezonden.

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK.

Mr K. P. van der Mandele, *Plan Schuman of plan Stikker?*

In het algemeen zijn de continentaal georiënteerden sterk met het plan Schuman ingenomen, terwijl de Engelsen bezwaar hebben tegen dit plan. Onder de nieuwe verhoudingen is het begrijpelijk, dat men een politiek machtsmiddel als beschikking over ijzer en staal niet zomaar uit handen wil geven. Het plan Schuman behoeft niet te mistukken mits het à la Stikker wordt uitgevoerd. Het brengen van offers is gemakkelijker als men compensatie in het vooruitzicht kan stellen.

Waarom — zo vraagt schr. zich af — begint men in West-Europa met het meest gecompliceerde en niet met de Rijn, die sedert eeuwen een natuurlijke band in het continent is? De omstandigheden zijn hiertoe gunstiger geworden. Mogelijk ligt hier een grootse taak voor de Europese bemiddelaar Stikker. Zou hij zijn compensatievoorstel niet nog ruimer kunnen trekken en bijv. voor een land, dat zich offers moet getroosten door de verwezenlijking van het plan Schuman voorrang op een ander werkterrein kunnen bepleiten?

J. Wemelsfelder, *Enige aspecten van het actief saldo op de monetair rekening met Duitsland.*

De liberalisatie van het verkeer met Duitsland begon in September 1949 met de vrijmaking van de invoer in dit land. Onze export nam sterk toe, zodat Nederland binnen korte tijd een vordering van meer dan f 300 mln op Duitsland had. Een deel van dit saldo is geblokkeerd, waardoor, ook als er een multilaterale clearing ontstaat, Nederland bilateraal met dit saldo aan Duitsland blijft gebonden. In feite verleet Nederland aan Duitsland een renteloos langlopend crediet. Schr. gaat de invloed van de transitohandel op het ontstaan van het actief saldo na en beziet de toekomstige ontwikkeling van de transitohandel op, de uitvoer naar en de invoer uit Duitsland. Hierbij blijkt o.a., dat onze uitvoer naar Duitsland een gunstige structurele verandering heeft ondergaan. De conclusie luidt, dat het saldo waarschijnlijk veel langer zal blijven bestaan dan men heeft kunnen verwachten, met alle onaangename gevolgen van dien.

A. G. U. Hildebrandt, *De vissershaven IJmuiden.*

Beziet men de trawlvisserij van IJmuiden tegen de achtergrond van de dynamische ontwikkeling der zeevisserij in het buitenland — m.n. in Engeland — dan blijkt IJmuiden nog min of meer in een statische toestand te verkeren. De Nederlandse trawlvisserij staat op een kruispunt. Zij kan aansluiten bij het verleden en een Noordzeevisserij blijven, zonder verdere ambities. Zij kan ook nieuwe wegen inslaan, en de binnenlandse markt voorzien van goedkoop gefileerd graatloos visvlees, met nog bovendien de hoop, dat de zo gewenste economische eenwording van West-Europa te zijner tijd verdere mogelijkheden zal kunnen openen.

J. J. van Vollenhoven, *N.V. Borenfabriek Bofa.*

De N.V. Borenfabriek Bofa vormt een bij uitstek geschikt voorbeeld, waarmede de talloze aspecten van de naoorlogse economische ontwikkeling kunnen worden belicht. De oprichting past nl. niet alleen in het kader van een industrialiseringsprogramma, maar is tevens een vrucht van de economische samenwerking in Benelux-verband. Tenslotte bleek ook Amerikaanse steunverlening, ditmaal door inbrenging van Amerikaanse kennis, onmisbaar. In dit artikel worden het initiatief tot oprichting, de productie, de financiering en de afzet van het nieuwe bedrijf aan een beschouwing onderworpen. De afzet behoort nog tot de zwakke punten, daar de Nederlandse consument is ingesteld op buitenlands fabrikaat en nog niet voldoende is doordrongen van de betekenis van een eigen nationale industrie.

SOMMAIRE.

Mr K. P. van der Mandele, *Le-Plan Schuman ou le Plan Stikker?*

L'auteur se demande pourquoi on désire en Europe Occidentale résoudre le problème le plus difficile au lieu de se consacrer d'abord au bassin rhénan, qui constitue depuis des siècles un lien naturel. Il y a sur ce terrain peut-être une grande tâche à accomplir par M. Stikker. Ne pourrait-il pas, pour un pays qui devrait s'imposer de grands sacrifices pour faire réussir le Plan Schuman, obtenir la priorité pour une autre branche d'activité?

J. Wemelsfelder, *Quelques aspects du solde actif du compte monétaire avec l'Allemagne.*

Depuis que le trafic avec l'Allemagne a été libéré, les Pays-Bas disposent d'un solde favorable, partiellement bloqué, sur l'Allemagne, d'environ 300 millions de florins. Examinant le trafic futur avec l'Allemagne, l'auteur pense que ce solde se maintiendra plus longtemps qu'il n'était prévu, entraînant des conséquences désagréables.

A. G. U. Hildebrandt, *Le port de pêche d'IJmuiden.*

La pêcherie néerlandaise se trouve à la croisée des chemins. Elle peut rester fidèle à sa tradition, c'est à dire, s'occuper exclusivement de la pêche dans la Mer du Nord, fournir au marché intérieur de la viande de poisson à bon marché, avec l'espoir d'étendre son activité à d'autres marchés lorsque l'Union Économique de l'Europe, si désirée, sera réalisée.

J. J. van Vollenhoven, *S. A. Borenfabriek Bofa.*

La S.A. Borenfabriek Bofa constitue l'exemple approprié pour démontrer les divers aspects du développement économique d'après guerre. La création de la „Borenfabriek” ne cadre pas seulement avec le programme d'industrialisation mais constitue en même temps l'heureux résultat de la collaboration économique dans le cadre de Benelux. Enfin, l'aide américaine dans le domaine technique a paru indispensable.

SUMMARIES.

Dr K. P. van der Mandele, *Schuman plan or Stikker plan?*

The writer wonders why Western Europe starts with the most complicated questions and not with the Rhine, which has been a continental tie for centuries. This would probably be a grand task for Mr. Stikker, who might possibly advocate preference in another sphere of activity for a country which has to make sacrifices for the realization of the Schuman plan.

J. Wemelsfelder, *Some aspects of the favourable balance of the monetary account with Germany.*

Since the liberalization of the trade with Germany the Netherlands credit balance in that country has increased to about f 300 million, part of which is blocked. This balance will probably continue to exist much longer than was originally expected, which will have an unfavourable effect on future Netherlands-German trade.

A. G. U. Hildebrandt, *The fishing-port of IJmuiden.*

The Netherlands trawl-fishing industry is at crossroads. It may continue traditional North Sea fishing or supply the home market with cheap fish, also in the hope that in due course the highly desirable European unification will present further possibilities.

J. J. van Vollenhoven, *N.V. Borenfabriek Bofa.*

The N.V. Borenfabriek Bofa is an excellent example of the numerous aspects of post-war economic development. Not only does the establishment of a drill factory fit into the scope of an industrialization programme, but it is also the result of economic co-operation within the frame of Benelux. American assistance, in the shape of technical knowledge, was also indispensable.

PLAN SCHUMAN OF PLAN STIKKER?

Minister Schuman heeft gezegd, dat zijn collega Stikker een interessant plan ontworpen had, dat noch voor noch tegen zijn eigen voorstel indruiste, omdat het iets geheel anders beoogde.

Wij kunnen ons volkomen met de zienswijze van Schuman verenigen, maar menen goed te doen om eens duidelijk te onderstrepen, wat onder de nieuwe leuzen als daar zijn supernationale integratie, functionele decentralisatie, horizontale bundeling, regionale samenwerking, eigenlijk te verstaan is en welke bedrijfstak voor welke manier van samenwerking in aanmerking komt.

Er is heel veel over het plan Schuman geschreven en in het algemeen valt te constateren, dat de continentaal-georiënteerden sterk met het plan zijn ingenomen, terwijl de Engelsen alsook de voorstanders van een „Atlantic community” tegen het plan in zijn huidige gedaante nogal bezwaren hebben. Daarom is het misschien de moeite waard om eens de principiële verschillen van opvatting na te gaan, want de verwijten aan Engeland, dat dit land a priori tegen elk prijsgeven van zijn soevereiniteit zou zijn, zijn niet steekhoudend. Wanneer men in aanmerking neemt, dat de gedachte van supernationale integratie en van „functional approach to world organization” de meeste aanhangers onder de Engelsen telt.

De grote fout der Angelsaksers is en blijft, dat zij nooit een begrijpelijke en duidelijke verklaring voor hun *doen* en *laten* weten te geven, omdat zij nu eenmaal op de meeste dingen zuiver instinctief reageren. Daarom doen ons hun motiveringen veelal stuntelig en hypocriet aan totdat wij weer — voor de zoveelste keer — tot de ontdekking komen, dat men de Engelse zienswijze in de allereerste plaats aan de Engelsen zelf moet verklaren en uitleggen.

Wij hadden de gelegenheid lang en uitvoerig met iemand uit de staalwereld van gedachten te wisselen, die ons voor de Engelse houding de volgende uitleg gaf:

„Kolen en staal horen feitelijk niet in dezelfde organisatie thuis, omdat kolen verbruiksgoederen zijn (waarvoor trouwens Polen al lang geleden een wereldorganisatie voorgesteld heeft), terwijl ijzer en staal een dubbele functie hebben. Economisch zijn het strategische middelen, waarop o.a. de moderne machtsverhoudingen berusten.

De algehele liquidatie van het koloniale tijdperk is haast voltooid, waarmee een eind is gekomen aan die periode, waarin de producten en grondstoffen van de kolonie in de eerste plaats ter versterking en beveiliging van de economie van het moederland gebruikt werden en hoewel de ruiltransacties van het goud der Inka's tegen glaskralen en vuurwater van het Westen tot een verleden behoren, toch bleef de basis „grondstoffen tegen verbruiksgoederen” in grote lijnen gehandhaafd.

Dit is nu fundamenteel gewijzigd. De inzet om de geestelijke en politieke hegemonie zal voortaan niet meer bestaan uit het beste gebruik weten te maken van *eigen* en *andermans* rijkdommen ten bate van het eigen land, maar uit het meest-vooruitziende en onbaatzuchtige aanbod om de vooruitgang van andere volkeren te bespoedigen en om achterlijke gebieden tot ontwikkeling en bloei te brengen (Truman's Point Four). Daardoor verandert de ruilbasis grondstoffen tegen *verbruiksgoederen* in grondstoffen tegen *kapitaalgoederen*, waardoor ijzer en staal de meest waardevolle strategische exportartikelen worden.

Dat men dit politieke machtsmiddel niet zomaar aan een supernationaal lichaam afstaat ligt voor de hand. Bovendien heeft nooit enige twijfel bestaan over de strategische betekenis van ijzer en staal voor de bewapening en ons wil het voorkomen, dat de *ondertekenaars* van het Atlantic Pact, dat een gemeenschappelijke defensie voorziet, de strategische functie van ijzer en staal al aan dit *supernationale orgaan gekoppeld hebben*.

Over het begrip „supernationaal” lopen de meningen dermate uiteen, dat dit het meest gevaarlijke struikelblok voor Westerse samenwerking kan worden, indien wij hierover niet tot een voor allen aanvaardbare conclusie kunnen komen.

Wij Westerlingen wijzen de Russische superstaat af, omdat deze niet met onze democratische beginselen te verenigen is. Wanneer wij nu echter in plaats van die ene superstaat vijf à zes superorganen in het leven roepen, doen wij in wezen hetzelfde als de Russen of met andere woorden: wanneer Minister Schuman bepleit, dat de deelnemende landen een gedeelte van hun soevereiniteit aan een „supersouverein” lichaam moeten afstaan, dan betekent dit feitelijk een super-étatisme voor diverse bedrijfstakken.

Dit staat nu lijnrecht tegenover de Angelsaksische opvattingen van *supernationaal*. Supernationaal betekent *aan de ene kant* een *ontslaan* uit de nationale soevereiniteit met de sanctie om voortaan eigen wetten en eigen bestemming te volgen, wat in de eerste plaats voor a-politieke instellingen, zoals bijv. de World Food Organisation, waarvan een Engelsman voorzitter is, of voor on-politiek geworden goederen (verbruiksgoederen) in aanmerking komt; *aan de andere kant* betekent het ook een beperking en ondergeschikt maken van eigen activiteit en politiek aan een supernationale taak. In wezen komt het verschil van opvatting over *supernationaal* neer op het verschil tussen federalisme en confederalisme. De federalisten willen principieel een gedeelte van de soevereiniteit van hun landen aan een superparlement *overdragen*, terwijl de confederalisten vrijwillig en stap voor stap een gedeelte van hun soevereiniteit met anderen willen *poolen*.

En toch behoeven deze bezwaren geenszins het plan Schuman te torpederen, mits het... à la Stikker wordt uitgevoerd. Wij zien namelijk in het voorstel Stikker eerder een aanwijzing *hoe* men tot samenwerking zou kunnen komen dan een bepaald plan.

Indien het Minister Schuman zou lukken om de Westeuropese staal- en ijzerproductie *horizontaal* te bundelen, dan zouden wij al een belangrijke stap in de richting van supernationale integratie gedaan hebben. Dit zou in de praktijk hierop neerkomen, dat het plan Schuman zich voorlopig tot technisch-economische samenwerking der Westeuropese staalproducenten beperkt, wat nog tal van moeilijkheden met zich zal brengen, die echter te overbruggen en op te vangen zouden zijn, in de geest zoals door de heer Stikker bepleit. Men bereikt nu eenmaal gemakkelijker een unanieme overeenkomst, die grote en veelal eenzijdige offers vergt, wanneer men voor deze offers een compensatie in het vooruitzicht kan stellen.

Het lijkt ons verstandig, dat het plan Schuman *alleen* de staalproducenten omvat, omdat onder bepaalde omstandigheden een zekere tegenstelling tussen staalproducerende en staalverwerkende bedrijven zal ontstaan, die niet eenzijdig Westuropees opgelost kan worden.

De geweldige kracht der Russen ligt in het feit (zoals trouwens al in de laatste wereldoorlog bleek), dat zij niet alleen *één* Roer, maar meerdere „Roers” in reserve hebben. Toen de Duitsers het Donetzbekken veroverd hadden, kon het werk in de bedrijven van de Oeral en Siberië gewoon voortgang vinden. Er werd zelfs beweerd, dat „het tweede en derde garnituur Roer” zo precies naar het voorbeeld van „nummer een” aangelegd was, dat de arbeiders zonder meer naar de reserve-industrieën overgeplaatst konden worden en als het ware geblinddoekt hun nieuwe werkplaatsen konden vinden. De Sowjet-Unie is bezig in Sinkiang een reusachtige Sino-Russische staalindustrie op te bouwen en ook in Polen wordt met behulp van Russische deskundigen de staalindustrie geweldig uitgebreid. Mochten de Westeuropese staalproducenten, resp. de organisatie Schuman, al hun aandacht aan de ontplooiing, versterking en rationalisatie

van Roer en Saar schenken zonder aan een reserve-Roer te denken, dan zou de verleiding wel eens groot kunnen worden om met een atoom- of heliumbom geheel West-Europa uit te schakelen. Dit zij alleen naar voren gebracht om aan te tonen, dat staal het ongelukkigste object is, dat men als voorbeeld ener *economische* integratie van het Westen kan kiezen, omdat de economische betekenis van staal nihil is in vergelijking tot zijn politieke en strategische.

Nu denkt het plan Schuman weliswaar ook aan het oprichten van gemengde (staalverwerkende) bedrijven in Afrika. Deze gedachte komt overeen met het Engelse plan van decentralisatie der Westerse industrie, die al in volle gang is. In Afrika zijn al verschillende Duits-Engelse ijzer- en staalverwerkende bedrijven opgericht (Henschel-Ash-locomotieven e.a.) en op dit punt zal op een gegeven ogenblik de tegenstelling tussen staalproducerende en staalverwerkende industrieën naar voren komen.

Het is aan te nemen, dat het plan Schuman beoogt om aan de in Afrika op te richten ondernemingen staal en ijzer uit het Europese reservoir te leveren, ter bescherming der Europese staalproducenten, terwijl het de staalconsumenten uiteindelijk onverschillig kan laten, of zij hun staal uit de Europese of uit de Afrikaanse Roer betrekken". Tot zover onze zegsman.

* *

Bij nadere beschouwing kwamen ook wij tot de vraag, waarom men met het meest gecompliceerde is begonnen, terwijl wij tot het meest voor de hand liggende, waarmede andere landen al hard op weg zijn, nog steeds niet kunnen besluiten.

Of wij naar Rusland, Oost-Europa, Amerika, Canada, Afrika of India kijken: de Volga, de Donau, de Tennessee, de Missouri, de Rio Grande, de Colombia, de Nijl, de Danodar, zij alle worden als geheel stroomgebied regionaal geëxploiteerd, want kanalen, sluisen, scheepvaart, krachtstations, waterreservoirs, stuwdammen, stuwzeeën, herbebossing, kortom verkeer, transport en energie zijn de voorwaarden voor elke economische opbouw, onverschillig welke kant men later uit wil of uit moet.

Waarom beginnen wij, West-Europeanen niet ook met ons stroomgebied, met de Rijn en zijn vertakkingen, dat sedert eeuwen de natuurlijke band van ons continent is, al werd er soms heel hard om gestreden en geleden? Het feit, dat de Rijn door verschillende Europese landen vloeit, waardoor het besluit, om deze stroom als een samenhangende „region économique” te exploiteren, door zeven landen genomen moet worden, is onder de huidige omstandigheden geen onoverkomelijk bezwaar meer, omdat de politieke spanningen, die van ouds om en aan de Rijn geheerst hebben, tot rust zijn gekomen.

In de praktijk voelt men, beschouwt men en benadert men de Rijn al lang als een eenheid en wanneer ergens in Europa de gedachten der functionele decentralisatie en der supernationale integratie van toepassing zijn en voor verwezenlijking nu in aanmerking komen, zo is het voorzeker op, aan en om de Rijn.

Noch Duitsers noch Fransen breken er meer hun hoofd over om de linker- of rechter Rijnsoever binnen hun machtsbereik te trekken. Als strategische verdedigingslinie heeft de Rijn in een Verenigd Europa zijn betekenis verloren. Hij is dus niet meer een doel op zichzelf, maar een middel geworden. Een middel om voor het gehele gebied de voorwaarde te scheppen, dat het zich weer oprichten kan om aan de nieuwe wedstrijd mede te doen en mede te dingen.

In deze bemiddelende functie dient hij allen: consumenten en producenten; staatsbedrijven en particuliere ondernemingen; handel en nijverheid; gemeenten en

provincies; werkgevers en werknemers; ambtenaren en ambtlozen. Daardoor wordt hij gelijktijdig *het* grote, de gemeenschap dienende, regionale nutsbedrijf en de algemene regionale spaarkas. Daar openbare nutsbedrijven a-politieke instellingen zijn, kan men deze zonder risico uit de nationale souvereiniteit ontslaan, vooropgesteld, dat men zorg draagt, dat de administratie van het te creëren autonome lichaam zó samengesteld wordt, dat het algemeen belang behartigd en gewaarborgd is.

Het ware verkeer te veronderstellen, dat deze gedachte geen aanhangers in West-Europa telt. Alle Kamers van Koophandel uit het gehele Rijngebied en zijn zijrivieren hebben verleden jaar een Unie van Rijnlandse Kamers van Koophandel opgericht met het doel om hun stroomgebied gemeenschappelijk tot bloei en ontwikkeling te brengen. Zij hebben locale en particuliere wensen en belangen terzijde gesteld en zijn overeengekomen om als *eerste* concrete *Europese* taak de bouw van het nieuwe krachtstation Rheinfelden ter hand te nemen en de verbindingsweg Basel—Bodensee open te maken.

Daar het werk op democratische wijze dus van onder af en door particulier initiatief tot stand moet komen, vordert het uit de aard der zaak heel langzaam en alleen stap voor stap, ook omdat het zich tot dusver zonder steun van regeringskant heeft moeten ontplooiën.

Zou niet, zo vragen wij ons af, voor de *Europese* bemiddelaar Stikker hier een grootse taak zijn weggelegd? Zou hij naast zijn pogingen voor de liberalisering van de Europese handel ook de weg kunnen effenen voor de liberalisering van het Westerse privé-initiatief en suggesties kunnen doen, *wat* voor horizontale bundeling, *wat* voor functionele samenwerking en *wat* voor supernationale integratie in aanmerking komt? Zou hij niet zijn interessant compensatievoorstel nog ruimer kunnen trekken en bijvoorbeeld voor een land, dat zich offers moet getroosten door de verwezenlijking van het plan Schuman, voorrang op een ander werkterrein kunnen bepleiten? Wij menen, dat het gehele Westen hem daarvoor dank zou willen betuigen, want pas wanneer ieder land volgens aanleg, aard en ligging zijn redelijk aandeel aan het werkpotentieel van het Westen heeft weten te verkrijgen, is de economische integratie van Europa een realiteit geworden en dat is toch de opzet van Schuman en Stikker.

Rotterdam.

K. P. VAN DER MANDELE.

ENIGE ASPECTEN VAN HET ACTIEF SALDO OP DE MONETAIRE REKENING MET DUITSLAND.

Wanneer wij over de recente handelspolitieke ontwikkeling tussen Nederland en Duitsland schrijven, dan is er eigenlijk slechts één allesbeheersend phenomeen, de liberalisatie.

De liberalisatieperiode begon in September van het vorige jaar met de eenzijdige vrijmaking van de handel aan Duitse zijde. Het is algemeen bekend hoe het daarna is gelopen. Onze export liep in een fantastisch snel tempo op en in een ogenblik tijds hadden wij een vordering van meer dan f 300 mln op ons buurland. Dit alles maakte het gewenst en noodzakelijk om ook onze import vrij te geven, hetgeen reeds zes maanden later gebeurde bij de besprekingen in Maart van dit jaar en hiermede was deze belangrijke fase, wat de grondleggende bevrijdingsmaatregelen betreft, in principe grotendeels voltooid. Zoals eigenlijk voor de hand ligt, moest aan dit alles de noodzakelijke voorwaarde worden verbonden, dat de dollarclause aanzienlijk werd gemitigeerd. De nieuwe dollarclause bevat dan ook zulke ruime marges en zoveel

„praatpunten”, dat zij heel wat soepeler en minder stringent werkt dan haar vroegere zusters en naar het zich laat aanzien voorlopig niet gehanteerd zal en behoeft te worden.

Wij bevinden ons thans dus ook wat Duitsland betreft in een nieuwe fase van herstel, nl. die van de overgang van vrijgemaakt bilateraal naar multilateraal handelsverkeer met algemene convertibiliteit der valuta's. Met het ingaan van deze fase merken wij tevens op hoe het accent van de problemen zich geheel verplaatst en van karakter verandert. Nu de Staat zijn grote macht over het internationaal verkeer begint te verliezen en de vrije concurrentie veel meer dan vroeger het geval was, de gang van zaken begint te dicteren is het gevaar groot en de neiging begrijpelijk, dat men naar andere wapenen uit het handelspolitieke arsenaal gaat omzien. Wij noemen bijv. dumpingmethodes, invoerrechten, „dual pricing”, importheffingen etc. Behalve naar multilateralisatie zal men in het inter-Europese verkeer ook meer en meer moeten gaan streven naar „fair competition”, d.w.z. naar een onderlinge concurrentie op zo gelijk mogelijke voorwaarden. Bij de handelsbesprekingen, die in Maart en in Mei van dit jaar werden gehouden, is duidelijk gebleken, dat meer dan vroeger ooit het geval is geweest, dit soort problemen in het centrum van de belangstelling staan. Daarnaast werpt echter ook de komende multilaterale periode haar schaduwen vooruit.

Een van de grote problemen in het huidige handelsverkeer blijft immers, behalve de hierboven genoemde detailproblemen, voor alles ons voordelig saldo ad f 330 mln vormen. De grote allesbeheersende vraag is hier: „Wat zal er met dit saldo binnen het kader van de E.P.U. gebeuren? Wanneer de berichten juist zijn, dan zal dit saldo worden geblokkeerd, zodat Nederland, ook als er een multilaterale clearing ontstaat, bilateraal met dit saldo aan Duitsland gebonden blijft.

Van Duits standpunt bezien zal men deze maatregel volkomen toejuichen. Nederland zal immers door dit grote overschot in belangrijke mate niet-essentiële producten aanscherpen, terwyl wanneer een deel van het saldo door multilaterale maatregelen in andere handen zou overgaan, in het algemeen naar alle waarschijnlijkheid die landen zouden profiteren, die slecht in hun Duitse deviezen zitten en dit geld dus alleen voor de aankoop van belangrijke Duitse producten aanwenden. Het is logisch, dat Duitsland voor zijn enorme aankopen bij ons, w.o. ook vele niet-essentiële goederen, op de een of andere wijze graag gehonoreerd wordt, zodat het zelf ook zijn non-essentials kan kwijt-raken.

Welke aspecten heeft deze blokkering nu voor Nederland?

In de eerste plaats heeft men reeds de klacht geuit, dat de transitohandel hierdoor ernstig zal worden benadeeld. Immers, doordat men dit saldo zo hoog houdt, blijft de D.M. voor ons een onaantrekkelijke deviezensoort en hiermede iedere transito-affaire, die deze D.M. in kas brengt.

Om dit argument te beoordelen moet men weten in hoeverre deze transito-affaires belangrijk zijn. Het merkwaardige feit doet zich nl. voor, dat, wanneer wij gegevens van het C.B.S. over de laatste handelsontwikkeling raadplegen, wij van September af de volgende actieve saldi op de handelsbalans kunnen berekenen.

(in miljoenen guldens)

Oct.	Nov.	Dec.	Jan.	Febr.	Mrt	Totaal
+12	+52	+65	+44	+ 5	+20	+198

Volgens de berichten was er tijdens het begin van de liberalisatie een passief saldo van f 20 mln, zodat men met het totale Nederlandse handelsverkeer het totale saldo van f 330 mln niet verklaren kan. Ca 50 pCt van onze vordering op Duitsland, of f 150 mln, moet dus door andere oorzaken zijn ontstaan.

Aangezien het kapitaal- en dienstenverkeer van onder-

geschikte betekenis is, kan alleen de transito hiervan de schuld worden gegeven. De vraag is dus inderdaad gerechtvaardigd in hoeverre onder de gegeven constellatie aan deze handel paal en perk moet worden gesteld en voorts in hoeverre deze handel dus irreële schade heeft van het bevroeren van onze vordering.

Nu zou men in het algemeen drie transitomotieven kunnen onderscheiden, nl.:

1. de transito-affaire, die haar grondslag vindt in valuta-omzetting. Hierbij zijn in principe twee belangrijke varianten, nl.:

a. valuta's, waarvan wij een overschot hebben en Duitsland een tekort, worden gebruikt voor aankopen ten behoeve van Duitsland. In dit geval mag, normaal gesproken, aangenomen worden, dat men in Duitsland graag bereid zal zijn een invoervergunning af te geven. De transito verricht hier een normale multilaterale functie en kan dus zelfs worden gestimuleerd;

b. voor zover de valuta echter ook voor Nederland schaars is zal De Nederlandsche Bank ongetwijfeld tegen transitozaken gekant zijn. Hoewel ook hier de transito vaak op het valutamotief berust, is het verschil met het onder a. genoemde geval hierin gelegen, dat deze affaire in hoge mate ongewenst is tenzij de winstmarges een compensatie vormen voor de omzetting van harde valuta in zachte;

2. een tweede valutamotief kan liggen in het uitoeven van een normale handelsfunctie (collecterend, distribuerend, marktkennis etc.). Het wezen van deze doorvoer is zo duidelijk, dat dit geen nadere toelichting behoeft;

3. een derde motief kan tenslotte gelegen zijn in het feit, dat men bij ons creditfaciliteiten kan verkrijgen en bij een ander niet. Ook hierop rustte voor de oorlog een niet onbelangrijk deel van de Nederlandse doorvoer. Zoals bekend, vormde hierbij het enorme door de Staat verleende revolverende „Trededefinacrediet” een grote stimulans.

Aangenomen mag worden, dat de laatstgenoemde twee motieven betrekkelijk van ondergeschikte betekenis zijn. Het laatste om de eenvoudige reden, dat wij door onze kapitaalarmoede geen creditverlenende natie zijn, zodat ook door de Staat op de betaal- en levertermijnen strenge controle moet worden uitgeoefend. De „Trededefina”-periode — typisch symbool van onze vooroorlogse kapitaalrijkdom — is voorgoed voorbij.

De kwantitatieve betekenis van transacties, voortvloeiend uit het tweede motief, is moeilijker te beoordelen, omdat hierover geen exacte gegevens bekend zijn. In het algemeen kan toch aangenomen worden, dat het assortiment transitogoederen waarvoor Nederland een nationaal karakteristieke, graderende, distribuerende, sorterende of collecteerde functie uitvoert, binnen het kader van het geheel betrekkelijk klein is en vaak wordt overschat. Overigens is het uiteraard zaak, dat dit soort affaires onder alle omstandigheden tot zijn recht komt.

Heel anders is het echter met het eerste, onder 1a genoemde transitomotief gesteld. Dit is wel uiterst belangrijk. Vóór de oorlog berustte dit op ons overschot aan dollars en het Duitse tekort daaraan. Na de oorlog hebben onze pondenovervloed en het Duitse pondentekort een belangrijke rol gespeeld. Nu door deze pondenaffaires het pondensaldo van f 100 mln volkomen is weggeslonken, is ook hier een grote bron van mogelijke transito-affaires opgedroogd en mag worden aangenomen, dat in de toekomst aan doorvoertransacties de strengste maatstaven zullen worden aangelegd. Vast staat dus, dat onafhankelijk van de blokkering van het saldo op de Duits-Nederlandse rekening de transito van ondergeschikte betekenis is geworden en geen bedreiging voor een verder oplopen van deze Nederlandse vordering meer vormt. Het transitargument kan dan ook gevoegelijk van de hand worden gewezen. Hiermede komt echter tevens een andere vraag aan de orde. Als de transito het saldo niet verder meer dreigt op te voeren, welke mogelijkheden bestaan er dan

voor een teruglopen van dit saldo? Immers, naarmate deze vordering moeilijker inbaar is, des te groter nadelen onder vinden wij van de blokkeringsmaatregelen, omdat wij hierdoor aan Duitsland als het ware een groot gratis credit verlenen, waarop wij rente noch aflossing zien.

Dit is natuurlijk het typisch Nederlandse aspect van deze blokeringsmaatregelen, dat wij in de gehele geschiedenis van 1919—1939, altijd ongeveer tweemaal zoveel importeerden als exporteerden, dus een verschil van 100 pCt, dat werd afgedekt met interest en diensten.

Nederland heeft met Duitsland een in de historische praktijk gegroeide, structureel deficitaire handelsbalans. Deze deficitaire positie is o.a. gebaseerd op de stelling, dat wij in de gehele geschiedenis van 1919—1939, altijd ongeveer tweemaal zoveel importeerden als exporteerden, dus een verschil van 100 pCt, dat werd afgedekt met interest en diensten.

Na de oorlog vielen deze laatste twee inkomstenbronnen weg, zodat het structurele tekort wel evident naar voren moest springen.

Het is duidelijk, dat het gehele handelspolitieke beleid au fond staat of valt met deze theorie.

Wij willen dan ook trachten de houdbaarheid van deze theorie aan de hand van de recente ontwikkeling te toetsen.

Allereerst kunnen wij het probleem beaderen door een vergelijking te maken van het huidige im- en exportvolume (dus inclusief prijscorrecties) berekend op basis van de meest recente beschikbare kwartaalgegevens (Februari, Maart, April) in verhouding tot vóór de oorlog.

Een dergelijke berekening levert het volgende, hoogst merkwaardige, beeld (zie tabel A).

De zich opdringende conclusie is wel zeer frappant. Het Nederlands exportvolume heeft een niveau van 203 pCt ten opzichte van vóór de oorlog, terwijl de Nederlandse import uit Duitsland slechts een niveau van 88 pCt heeft bereikt. Uit de cijfers ziet men tevens in plaats van een enorm potentieel deficit van DM 638 mln zelfs een zwak actief saldo van DM 120 mln!

Met andere woorden: op grond van deze cijfers zou men moeten concluderen, dat de theorie van het passiefsaldo op zijn minst gesproken wel aanzienlijk wordt verzwakt. Dat hiermede onze vordering op Duitsland veel dubieuzer wordt, behoeft geen betoog. Ook de bilaterale binding van het saldo komt hierdoor in een ander licht te staan, omdat eventuele multilaterale voordelen door deze bilaterale binding verloren gaan. Nu hangt de gehele verdere ontwikkeling uiteraard af van twee factoren, nl.:

- in hoeverre kan de Nederlandse import uit Duitsland nog verder stijgen;
- in hoeverre zal de export naar Duitsland verder afnemen.

ad a. Wat de eerste factor, die van de import, betreft moeten de verwachtingen niet te hoog zijn gespannen. Volgens de „fiscal year” gegevens over 1949/50 en 1950/51 zou Duitsland een productieniveau van ongeveer 80 pCt van 1938 bereiken. Het is duidelijk, dat de exportuitbreiding zijn begrenzing moet vinden in deze op zich zelf zeer geringe productiecapaciteit, terwijl men er in Duitsland zelf niet op rekent, dat de exportquote (verhouding productie: export) voorshands hoger dan voor de oorlog zou worden. De Nederlandse import, die thans reeds een niveau van 89 pCt heeft bereikt, zal dus niet zo veel speelruimte

meer hebben, om de eenvoudige reden, dat de Duitse productiecapaciteit de „bottle neck” gaat vormen.

ad b. De andere vraag is, in hoeverre de export naar Duitsland aanzienlijk zal inzakken. Bij het beantwoorden van deze vraag is ons uitgangspunt, dat Duitsland thans de grote schokken van de liberalisatie in het algemeen te boven is en de import een generaliseerd verloop heeft gekregen. Deze stelling wordt geheel bevestigd door de cijfers. De ontwikkeling van de Duitse import in gecorrigeerde waarde was nl. als volgt:

1936 = 100					
1949					
Jan. 61	Febr. 86	Mrt 85	Apr. 83	Mei 115	Juni 108
1940					
Juli 92	Aug. 116	Sept. 92	Oct. 113	Nov. 105	Dec. 172
1950					
Jan. 132	Febr. 98	Mrt 118	Apr. 103	Mei 95	

Duidelijk blijkt, dat December en Januari 1950 de maanden van de krachtproef vormden, doch dat thans de toestand weer normaal is. Februari, Maart, April en Mei 1950 waren met een importindex van 98, 118, 108 en 95 volkomen normale maanden.

In het kader van deze gedachtengang mag men aannemen, dat thans ook de concurrentieposities in zekere zin zijn bepaald en voorlopig gevestigd. Weliswaar liberaliseerde Duitsland t.o.v. Nederland wat eerder dan t.o.v. andere landen, doch dit Nederlandse concurrentievoordeel heeft slechts een enkele week geduurd, alvorens de liberalisaties voor de verschillende andere deelnemende landen van kracht werden. Het lijkt dan ook zeker geen irreële vooronderstelling om er van uit te gaan, dat Nederland na Januari 1950 geen groot concurrentievoordeel meer had door zijn tijdens de Septemberonderhandelingen verkregen tijdsvoorsprong.

Wanneer men echter — nu de liberalisatie-procedure dus al 7 à 8 maanden loopt — de import uit Nederland als een percentage van de totale Duitse import berekent blijkt het merkwaardige verschijnsel, dat ondanks het feit, dat de maanden Februari, Maart en April 1950 voor Duitsland een herstel van de normale importverhoudingen met andere landen betekenden, de import uit Nederland daarentegen op een relatief aanzienlijk hoger peil bleef gehandhaafd. Onderstaand staatje toont dit duidelijk aan.

Import uit Nederland als een percentage van de totale Duitse importwaarde

1949					
Juli 4,9	Aug. 2,9	Sept. 3,9	Oct. 4,8	Nov. 10,5	Dec. 10,8
1950					
Jan. 10,6	Febr. 11,7	Mrt 11,7	Apr. 13	Mei 12,6	

Men moet het dus zo zien, dat de Nederlandse positie, wat de concurrentieverhouding tot andere landen aangaat, een bijzonder gunstige structurele verandering heeft ondergaan. Dit laatste spreekt nog duidelijker, wanneer wij nagaan, dat ook vóór de oorlog ons aandeel in de totale Duitse import 3 à 4 pCt bedroeg. Door onze iets sterkere oriën-

TABEL A.

in DM, mln ¹⁾.

Duitse import uit Nederland in 1938 in prijzen van 1950	197 × prijsstijging (300) = 591	Duitse export naar Nederland in 1938 in prijzen van 1950	447 × prijsstijging (275) = 1.229	Actief of passief saldo voor Nederland — 638
Duitse import uit Nederland in 1950 op basis van het kwartaal: Febr., Mrt, April	4 × 300 = 1.200	Duitse export naar Nederland in 1950 op basis van het kwartaal: Febr., Mrt, April	4 × 270 = 1.080	+ 120
Duitse importvolume uit Nederland in pCt van 1938	203 pCt	Duitse exportvolume naar Nederland in pCt van 1938	88 pCt	

¹⁾ Berekend uit: Duitse Aussenhandelsstatistiek.

tering op West-Duitsland dan bijv. de Oosteuropese landen kan dit percentage voor West-Duitsland iets hoger geweest zijn, bijv. 4 à 5. Onder de gegeven premissen komt men dus tot een fundamentele exportverbetering van meer dan 200 pCt t.o.v. voor de oorlog.

Nu moet hier echter nog op een limiterende factor worden gewezen. Duitsland heeft procentgewijs meer ten aanzien van Nederland geliberaliseerd dan ten aanzien van andere landen, zodat deze exportsluis ruimer open kon staan. Hierdoor mag aangenomen worden, dat er aanvankelijk verschillende buitenlandse producten onder de dekmantel van de Nederlandse oorsprong naar Duitsland zijn geëxporteerd, met name Engelse en Belgische goederen. Nu het administratieve apparaat op deze liberalisatie is ingesteld, zal men, wat deze goederen betreft, de kraan van de export dichter kunnen draaien, zodat de export onder invloed hiervan gedrukt zal worden. Zal de invloed hiervan groot zijn? Een exacte berekening hierover is natuurlijk niet mogelijk. Wel kunnen wij trachten het maximum-effect te benaderen.

Tijdens de Duitse liberalisatie werden nl. in Nederland uit Engeland voor f 100 mln goederen extra geïmporteerd. Uit België voor ca. f 240 mln (berekend uit gegevens van het C.B.S.¹⁾). Totaal dus voor f 340 mln. Slechts een deel hiervan is uiteraard naar Duitsland doorgevoerd.

Het is uiteraard een volkomen irreeël hoge schatting, wanneer wij ervan uitgaan, dat al deze francs en ponden zich in Duitse marken hebben omgezet. Niettemin zullen wij dit extreme cijfer als oriëntering aanhouden. In het begin becijferden wij, dat f 150 mln van het Duitse saldo door transito-affaires moet zijn veroorzaakt, zodat maximaal de „clandestiene” uitvoer f 340 mln — 150 mln = f 190 mln heeft bedragen, ofwel per kwartaal (in DM) ruim DM 100 mln. Wanneer wij onze prognose (zie tabel A op blz. 535) hiermee corrigeren, wordt de Duitse import uit Nederland $4 \times (300-100) = DM 800$ mln. Ook bij dit ongetwijfeld ridicul lage cijfer is het deficit (DM 280 mln) nog betrekkelijk klein en aanzienlijk geringer dan men op grond van de vooroorlogse verhoudingen zou mogen verwachten.

Hoe men het ook wendt of keert, het ziet er naar uit, dat de toekomstige ontwikkeling op zijn zwakst geformuleerd voor Nederland aanzienlijk minder deficitair zal zijn, dan voor de oorlog; zodat ons saldo veel en veel langer stand zal houden dan men ooit heeft kunnen verwachten, met alle onaangename consequenties van dien. Puntsgewijs zouden wij deze onaangename gevolgen als volgt kunnen samenvatten:

1. wij verstrekken Duitsland een langlopend crediet, waarvoor wij geen interest genieten;
2. door de bilaterale binding van het saldo gaan eventuele toekomstige multilaterale voordelen verloren;
3. er zijn economische verliezen ontstaan, doordat vreemde valuta's (ponden), die voor directe import zouden kunnen worden aangewend thans in zeer traag ronderende markten zijn omgezet;
4. de gerechtvaardigde en traditionele Nederlandse verlangens van de transfer van interest en dividenden zijn onderhandelings-technisch verzwakt, omdat deze niet voor de afdekking van een groot tekort kunnen worden aangewend.

¹s-Gravenhage.

J. WEMELSFELDER, econ.dr.s.

¹⁾ In- en uitvoerstatistiek 1949, 1950. Als „normale” import uit België is aangenomen het gemiddelde van de invoer uit België gedurende de eerste negen maanden vóór de liberalisatie met Duitsland.

DE VISSERSHAVEN IJMUIDEN.

Inleiding.

De vissershaven IJmuiden is in het bijzonder bekend als rederijplaats ten behoeve van de grote trawlvissersrij op rond- en platvis, welke vers wordt aangevoerd en ver-

kocht over de visafslag, waarvoor enorme vishallen aanwezig zijn. Daarenboven is IJmuiden ook aanvoeren voor haringdrijfnetloggers van rederijen, gevestigd te Katwijk, waar men niet over een eigen haven beschikt. Met deze Katwijkse loggers wordt voornamelijk aan boord tot pekel- en steurharing verwerkte haring aangebracht, welke echter naar de rederijen te Katwijk wordt doorgevoerd en van daaruit verhandeld.

IJmuiden is dus een haven, die voornamelijk is ingesteld op de aanvoer van verse zeevis. Deze aanvoer vindt plaats zowel met grote stoom- en motortrawlers als met loggers en kleine kustvissersvaartuigen. De grote trawlers en loggers zijn eigendom van de rederijen, de kustvissersvaartuigen behoren aan schippers-eigenaren, kleine zelfstandigen, die met hun motorscheepjes de visserij langs de Nederlandse kust uitoefenen.

Het zijn echter de rederijen der grote trawlers, welke in verband met hun bijzondere moeilijkheden thans onze aandacht opeisen.

Dat er redenen zijn om voor dit onderwerp belangstelling te vragen moge blijken uit onderstaande tabel, welke een beeld geeft van de ontwikkeling van het rederijbedrijf te IJmuiden.

TABEL 1.

Overzicht van de grote trawlvissersrij van IJmuiden.

	Aantal trawlers	Totale bemanning	Aanvoer in 1.000 kg		Totale opbrengst
			zeevis	haring	
1929	202	2.200	36.340	1.689	f 13.894.000
1938	94	1.000	28.478	8.605	„ 4.635.000
1949	54	600	18.321	16.319	„ 11.627.000

Bron: Jaarcijfers Directie van de Visserijen.

In 20 jaar tijds blijkt de vloot tot een vierde deel te zijn teruggebracht, waardoor ook de werkgelegenheid voor de zeevarenden tot een kwart van weleer daalde. Met deze veel kleinere vloot werd naar gewicht een ongeveer gelijkblijvende hoeveelheid aangevoerd. De samenstelling van de aanvoer heeft echter een grote wijziging ondergaan: de aanvoer van verse zeevis is langzamerhand tot de helft gedaald; de aanvoer van haring steeg aanzienlijk en ontloopt in hoeveelheid de verse vis niet veel, zodat de IJmuiden trawlvloot meer en meer het karakter dreigt te krijgen van een haringtrawlvloot, waarvoor het zwaartepunt van de bedrijvigheid ligt in de maanden Juli t/m October. De visserij op verse zeevis gedurende de overige acht maanden van het jaar zou dan het karakter gaan krijgen van nevenbedrijf!

Opkomst en ontwikkeling van IJmuiden.

IJmuiden als vissershaven dankt zijn ontstaan aan de aanleg van het Noordzeekanaal in 1876. In de mond van dit kanaal zochten vissersvaartuigen aanvankelijk beschutting bij stormweer. Reeds spoedig gingen de vissers er echter toe over ter plaatse hun vis te verkopen, waardoor een vishandel zich ontwikkelde, welke in verband met de gunstige centrale ligging ten opzichte van het afzetgebied van steeds grotere betekenis werd.

Langzamerhand gingen zovele Nederlandse en buitenlandse vissersschepen in IJmuiden aanvoeren, dat in 1896 een speciale vissershaven moest worden aangelegd. Na de toepassing van de stoommachine in de visserij kwamen aan het eind van de vorige eeuw ook in IJmuiden stoomtrawlers in bedrijf, zodat omstreeks 1912 reeds 140 trawlers in gebruik waren. In 1929 werd een hoogtepunt bereikt met 202 stoomtrawlers, waarop ruim 2.200 vissers werk vonden. De crisisjaren na 1930 troffen ook de Nederlandse visserij in ernstige mate met het gevolg, dat vele trawlers uit de vaart moesten worden genomen, zodat na toevoeging van enige grotere scheepstypes aan de vloot in 1938 slechts 89 stoom- en 5 motortrawlers in bedrijf waren en de werkgelegenheid in 10 jaar tijds tot minder dan de helft was gedaald.

TABEL 2.

Aanvoer door Nederlandse trawlers.

	Aantal trawlers	Totale aanvoer in 1.000 kg	waarvan				Totale opbrengst	
			Noordzee		IJsland	Barents-zee		Andere visgronden
			verse zeevis	haring				
1928	176	35.822	33.859	706	1.257	—	—	12.212.000
29	202	38.039	35.141	1.685	1.213	—	—	12.894.000
30	201	42.461	37.881	2.760	1.820	—	—	11.207.000
1936	90	27.084	21.438	5.646	—	—	—	3.778.000
37	93	35.341	27.537	7.711	—	93	—	4.831.000
38	94	37.084	27.514	8.260	75	1.139	96	4.635.000
1947	63	37.745	15.247	22.498	—	—	—	10.985.000
48	62	40.802	15.919	23.976	908	—	—	14.120.000
49	54	34.640	15.484	16.319	2.465	342	30	11.627.000

Gedurende de oorlogsjaren ging ongeveer een derde deel van de vloot verloren en wel in het bijzonder de grotere vaartuigen, zodat voornamelijk de kleinere trawlers weer ter beschikking kwamen. Wel werd hiermede aanvankelijk nog de visserij uitgeoefend, doch reeds spoedig bleken deze schepen niet rendabel. Zij werden in 1949 grotendeels uit de vaart genomen. De vloot werd door verschillende rederijen echter aangevuld met een aantal grotere trawlers.

Gaat men het karakter van de trawlvisserij van IJmuiden na dan blijkt uit tabel 2, dat vóór 1940 de rederijen vrijwel uitsluitend hun bedrijf uitoefenden op de Noordzee ten behoeve van de aanvoer van verse zeevis. Kort voor 1940 begon ook de aanvoer van (trawl-)haring van toenemende betekenis te worden, terwijl na de bevrijding de aanvoer van haring die van verse zeevis zelfs overtrof.

Voorts blijkt uit vergelijking van de tabellen 2 en 3 dat voor 1940 de trawlers ongeveer 70 pCt van de totale aanvoer van verse zeevis verzorgden. De rest werd door de kust vissers aangevoerd. Na de bevrijding is het aandeel van de trawlers in de totale aanvoer gedaald tot ongeveer 40 pCt. Ongetwijfeld zal het toegenomen aandeel van de kust vissers weer dalen naar mate de visstand achteruitgaat. Nochtans moet de gesignaleerde situatie ook als een symptoom worden beschouwd van de ongunstige toestand, waarin de rederijen van IJmuiden zijn komen te verkeren.

TABEL 3.

Totale aan-, in- en uitvoer van verse zeevis.
(in 1.000 kg)

	Totale aanvoer van verse zeevis	Invoer	Uitvoer	Uitvoer als pCt v. d. in- en aanvoer	Binnenlands verbruik	Per hoofd der bevolking in kg
1928	48.301	820	18.309	37	30.821	3,9
29	46.871	783	19.359	40	28.295	3,6
30	50.903	896	20.183	40	31.616	3,9
1936	33.667	853	5.227	15	29.293	3,4
37	38.365	817	5.933	15	33.249	3,8
38	40.678	755	5.310	13	36.123	4,1
1947	40.787	3.146	4.410	10	39.523	4,0
48	41.366	3.953	2.717	6	42.602	4,3
49	40.938	1.783	5.373	13	37.348	3,7

Vergelijking van de tabellen 2 en 3 leert eveneens, dat vóór de crisis van 1930 de IJmuiden trawlvisserij in belangrijke mate een exportbedrijf was: ongeveer 40 pCt van de vangst werd uitgevoerd naar de omliggende landen. In de dertiger jaren werd de export door contingenteringmaatregelen of, anderszins belemmerd en was IJmuiden op de binnenlandse markt aangewezen. Aanvankelijk heeft zulks geleid tot een aanzienlijke daling van de aanvoer. De geleidelijke stijging, welke daarna intrad, hield echter meer verband met de toeneming van de bevolking dan met een toeneming van het visverbruik. Deze gang van zaken is te verklaren uit het karakter van de Nederlandse trawlvisserij. Men heeft zich vrijwel uitsluitend beperkt tot de visserij op de Noordzee. Dit is een betrekke-

lijk kleine visgrond, welke naast haring tal van soorten verse zeevis oplevert, zowel plat- als rondvis, welke van uitstekende kwaliteit zijn. De totale vangst en de vangst per tijdseenheid zijn echter beperkt, enerzijds ten gevolge van de geringe grootte van de visgrond en anderzijds ten gevolge van de intensieve, ten dele zelfs overbevissing van de Noordzee. Daardoor is deze vis duur en heeft zij in Nederland in niet onbelangrijke mate het karakter van een luxe voedingsmiddel. Bovendien vertoont de wijze van verkoop door de handel aan de consumenten van het begin der trawlvisserij aan het eind van de vorige eeuw tot op heden vrijwel geen wijziging. De verse vis wordt nog steeds alleen ontdaan van de ingewanden aan de huisvrouw verkocht. De bereiding van een vismaaltijd kost de huisvrouw dus veel tijd voor schoonmaken en bereiden. De uiteindelijke consument heeft het voorts nog steeds te kwaad met de graten. Het behoeft dan ook niet te verwonderen, dat de vismaaltijd nauwelijks meer past in de moderne huishouding, welke steeds meer raakt ingesteld op efficiency, waartoe het panklare merkartikel van gegarandeerde kwaliteit in vele gevallen de weg opent.

De vraag doet zich voor welke ontwikkeling de trawlvisserij in het buitenland heeft doorgemaakt, teneinde daaruit eventueel lering te kunnen trekken.

De ontwikkeling van de trawlvisserij in het buitenland.

Voor de ontwikkeling van de trawlvisserij in het buitenland kan de Engelse trawlvisserij als representatief voorbeeld gelden. Engeland heeft zowel een groter vlees- als een groter visverbruik per hoofd der bevolking dan hier te lande, waardoor de Engelse visserij en visafzet een voorbeeld voor het continent kan zijn.

In Engeland heeft men aan de vraag naar vis van de toenemende bevolking kunnen voldoen door na de opkomst van de stoomtrawler niet alleen de Noordzee te bevissen, doch reeds in het begin van deze eeuw over te gaan tot exploitatie van verder afgelegen visgronden, nl. bij IJsland en later langs de Noorse kust, de Barents-zee en bij de Bereneilanden. Tabel 4 geeft een beeld van de aanvoer van verse zeevis in Engeland en Duitsland voor de oorlog.

TABEL 4.

De aanvoer van verse zeevis in 1937.

	Engeland		Duitsland	
	in mln kg	in pCt	in mln kg	in pCt
Noordzee	197,6	22	46,4	13
Oostzee	—	—	39,5	11
Ierse zee	129,3	15	—	—
IJsland en Faroer	251,4	28	103,9	28
Noorse kust en Lofodden	33,8	4	107,4	29
Barents-zee	103,3	12	44,6	12
Spitsbergen en Bereneil.	113,7	13	23,9	6
New Foundland	26,8	3	0,1	—
Overige visgronden	26,7	3	3,0	1
Totaal	882,6	100	368,8	100

Bron: Bulletin Statistique des Pêches Maritimes 1937.

Uit deze gegevens blijkt, dat slechts een derde deel van de Britse aanvoer afkomstig was van de nabijgelegen visgronden. Twee derde deel is afkomstig van de visgronden bij IJsland en verder weg. Duitsland voerde zelfs drie kwart van zijn verse zeevis van verafgelegen visgronden aan.

Aan de exploitatie van de verre visgronden zijn echter bezwaren verbonden. Immers voor de heen- en terugreis zijn ongeveer 15 à 16 dagen varen nodig, waartegenover slechts 6 visdagen staan. Het gevolg is, dat de eerst gevangen vis bij de aanvoer reeds 13 à 14 dagen oud is. Ofschoon in ijs geconserveerd, is de kwaliteit en in het bijzonder het piterlijk van de vis achteruitgegaan, hetgeen van ongunstige invloed op de prijs en de afzet is. In Engeland heeft men deze nadelen weten te ondervangen door de vis gefileerd in de handel te brengen en vooral door verkoop van gebakken gefileerde vis door de „fried fish shops”, waarvan er ruim 30.000 over heel Engeland verspreid zijn. Het fileren geschiedt thans meer en meer machinaal. De Duitsers, hebben het Engelse voorbeeld gevolgd en brengen de vis van de verre visgronden eveneens gefileerd in de handel en bevorderen de vestiging van winkels voor de verkoop van gebakken vis.

Met deze gefileerde vis van de verafgelegen visgronden wordt in het bijzonder in de behoefte aan goedkope volksvis voorzien. De vangsten op deze rijke visgronden zijn aanzienlijk groter dan op de Noordzee, zij het, dat de samenstelling van de vangst aanzienlijk eenzijdiger is, en voornamelijk bestaat uit kabeljauw. De grote vangsten zijn echter oorzaak, dat de kostprijs per kg lager ligt dan van Noordzeevis, zodat ook minder koopkrachtige groepen kunnen worden bereikt.

Voor deze visserij op grote afstand is men steeds grotere schepen gaan bouwen, enerzijds om de grote vangsten te kunnen meevoeren, anderzijds omdat op deze verre visgronden de weeromstandigheden veel ongunstiger zijn dan op de Noordzee. De moderne trawlers welke thans op de Engelse scheepswerven worden gebouwd zijn 650 tot 700 BRT groot met een machinevermogen van 800 tot 1.200 pk en een snelheid van ongeveer 12 mijl. Een dergelijke moderne trawler kost thans f 1.300.000, waaruit het kapitaalintensieve karakter van dit bedrijf duidelijk blijkt.

De ontwikkeling gaat echter verder. Immers tegenover 14 à 15 reisdagen voor de heen- en terugreis van een trawler staan slechts ongeveer 6 visdagen. De kostprijs per kg vis zou aanzienlijk kunnen dalen indien tegenover bijv. 14 à 15 reisdagen voor de heen- en terugreis 40 visdagen mogelijk zou zijn. De Fransen bereiken dit voor de visserij bij New Foundland door de vis aan boord te zouten. Zoutevis brengt evenwel belangrijk minder op dan verse vis. Het probleem is dus: hoe de vis maanden lang vers zou kunnen worden gehouden.

Het moderne diepvriesstelsel biedt hiervoor de mogelijkheid. Aangezien het diepvriezen zo snel mogelijk na de vangst dient te geschieden biedt diepvriezen aan de wal geen oplossing, doch is verwerking aan boord aanst. Men is het er thans wel over eens, dat het het meest economisch zou zijn, daartoe de zeevisserij met fabrieksschepen en vangschepen uit te oefenen. Zolang zulks technisch nog niet mogelijk is, zou de vangst aan boord van de trawler zelf verwerkt moeten worden. Kort voor de oorlog werden van Duitse zijde pogingen in deze richting gedaan. Thans doet een der belangrijkste Engelse ondernemingen ter walvisvaart een serieuze poging. Daartoe heeft deze rederij een mijnenverder verbouwd tot een moderne trawler, de „Fairfree”, waarvan er op het ogenblik wordt geëxperimenteerd. Gelukt het na verloop van tijd de vis aan boord mechanisch te verwerken tot diepgevroren filets, het visafval tot vismeel en de organen van de vis tot pharmaceutische producten, dan zal een nieuw tijdperk in de zeevisserij kunnen aanbreken.

Het moge de lezer duidelijk zijn, dat de ontwikkeling

der zeevisserij door een zeer dynamisch karakter wordt gekenmerkt. De strijd om de visgronden, waarop wij reeds eerder wezen, is zoals vanzelf spreekt een natuurlijk uitvloeisel daarvan ¹⁾.

De positie van de trawlvisserij van IJmuiden.

Ziet men de trawlvisserij van IJmuiden tegen de achtergrond van de dynamische ontwikkeling van de zeevisserij in het buitenland, dan is het duidelijk, dat IJmuiden nog niet of meer in een statische toestand verkeert. Met betrekking tot de verse zeevis is er dan ook niet veel verandering opgetreden gedurende de laatste halve eeuw. Wel werden door de rederijen reeds voor de oorlog pogingen ondernomen om aan de exploitatie van verder afgelegen visgronden deel te nemen, doch de schepen waren voor deze verre visserij in het algemeen te klein, zodat de nadelen van de lange terugreis zich extra deden gelden. Van meer belang was, dat de vishandel ingesteld bleef op de oude toestand van voor 1930 en weinig aandacht aan de binnenlandse afzetmogelijkheden besteedde, noch lering uit de ontwikkeling in het buitenland trok. Wel heeft men na de bevrijding meer oog gekregen voor de mogelijkheden van visfilets als panklaar product en de „fried fish and chips”, doch langzamerhand dreigt men weer tot de vooroorlogse toestand terug te vallen, temeer omdat naarmate men de tijd laat voorbijgaan ook de financiële middelen weinig mogelijkheden meer bieden. Het behoeft dan ook niet te verwonderen, dat het IJmuider visserijbedrijf thans in ernstige economische moeilijkheden verkeert. Het dynamische karakter van de moderne trawlvisserij geeft deze tak van bedrijf een riskant karakter. Immers in de benodigde moderne trawlers zouden miljoenen guldens moeten worden belegd, terwijl het afzetapparaat, zoals dit hier te lande functionneert, weinig zekerheid voor de rentabiliteit der investering zou bieden, tenzij gelijktijdig aanpassing van de verkoop aan de moderne huishouding zou plaatsvinden.

Twee mogelijkheden.

Uit tabel 1 en 3 blijkt, dat het aandeel in Nederland van de IJmuider trawlers in de totale aanvoer van verse zeevis gedurende de laatste decennia is gedaald tot ongeveer 40 pCt van het totaal. De aanvoer van de kustvisserij nam daarentegen toe. Van invloed hierop is de technische ontwikkeling van de kustvisserijvloot. Immers de schipper-eigenaren hebben hun eenvoudige zeilvaartuigen gedurende de afgelopen 25 jaar vervangen door motorschepen, waarvan de modernste de kleinere stoomtrawlers hebben verdrongen. Daardoor is de eerste mogelijkheid, dat de vloot van grote trawlers klein blijft en het aandeel in de totale aanvoer van de kustvisserij groter blijft dan voorheen het geval was. Met betrekking tot de aanvoer wordt dan het karakter van de Nederlandse zeevisserij gecontinueerd: een typische Noordzeevisserij met grote aanvoer van platvis. Verse zeevis blijft dan echter een luxe, terwijl Nederland als visserijmogendheid dezelfde bescheiden plaats blijft innemen als thans.

De tweede mogelijkheid is minder eenvoudig te bereiken. Het doel zou moeten zijn te komen tot uitoefening van de zeevisserij ten behoeve van de productie van verse zeevis als volksvoedsel, waarbij tevens de gedachte zou moeten voorzitten, dat Nederland als toegangspoort van West- en Midden-Europa bij een eventuele economische eenwording van West- en Midden-Europa nieuwe mogelijkheden zou kunnen krijgen ook ten aanzien van de visserij. In dit tweede geval zal de internationale ontwikkeling moeten worden gevolgd zowel wat de productie als wat de afzetzijde betreft.

Met betrekking tot de vloot zou er rekening mede moeten worden gehouden dat de bouw van nieuwe trawlers in het

¹⁾ Zie: „De visserij na de bevrijding”, in „E.-S.B.” van 24 Mei 1950, blz. 407.

buitenland thans voornamelijk schepen van 650 tot 700 BRT betreft. Van de huidige Nederlandse trawlvloot zijn slechts enkele schepen iets groter dan 500 BRT. Hierbij zij nog opgemerkt, dat de Duitse reders van de Geallieerden toestemming hebben verkregen voor de bouw van trawlers van 650 BRT, waarbij de overweging een rol speelde, dat deze reders schepen beneden de 500 BRT voor de toekomst niet rendabel achtten.

Met het grotere scheepstype zal in het bijzonder kunnen worden voorzien in de aanvoer van grote hoeveelheden goedkope rondvis. Hieraan zal het afzetapparaat zich moeten aanpassen. Dit zal niet zonder een belangrijke en kostbare heroriëntering kunnen plaatsvinden. Men zal immers in navolging van het buitenland de vis in gefileerde vorm in de handel moeten brengen, terwijl veel aandacht besteed zal moeten worden aan de afzet van gebakken visfilets en eventueel te vestigen „fried fish shops”. In Engeland wordt bijna de helft van de totale aanvoer gebakken verkocht. Als grondstof wordt daar de goedkope kabeljauw der verre visgronden gebruikt.

Verbetering van de visafzet.

Laten wij de financiering van de vernieuwing en opbouw van de vloot thans buiten beschouwing dan blijft het probleem, op welke wijze een verbetering van de visafzet kan worden gefinancierd. Het is niet waarschijnlijk, dat de groothandel in vis in staat zal zijn dit zelf te doen. Het zal daarom noodzakelijk zijn, dat de rederijen zich meer gaan bezig houden met de afzet van hun product dan tot nog toe het geval is, daarbij er van uitgaand, dat zonder een moderne distributie van de vis een moderne trawlvloot niet rendabel is te maken.

Tot nog toe konden de reder en de visser volstaan met het plaatsen van hun vis op de visafslag en „op hoop van zegen” afwachten wat de vis zou opbrengen. Zolang er een expanderende markt, vooral ten aanzien van het buitenland, was, leverde dit geen bezwaar op. Sinds het expanderende karakter van de markt verdwenen is en de concurrentie van andere voedingsmiddelen feller is geworden, kan men op straffe van ondergang niet de oude wegen blijven bewandelen. Er zal naar moeten worden gestreefd volkvis in gefileerde vorm en gebakken in grote hoeveelheden in de handel te brengen. Teneinde dit met de laagst mogelijke kosten te bereiken zal coöperatie van de reders en vissers onderling en waar mogelijk met de handel, gewenst zijn. Het spreekt toch vanzelf, dat het centraal en dus massaal verwerken belangrijk goedkoper is dan het in kleinere kwantiteiten door velen verwerken van de vis.

Dit massaal fileren van de vis, verwerking van visafval tot vismeel en visolie, bakken van vis, verpakken van gefileerde en gebakken vis onder een de kwaliteit van het product garanderend merk, zouden wij als een taak van de visafslag willen zien, welke daardoor dus van eenvoudig bemiddelend orgaan ten behoeve van het afslaan van vis zou moeten evolueren tot een complex bedrijf van meer actieve aard. Hierbij zou zich echter de moeilijkheid voordoen, dat de visafslagen in het algemeen eigendom zijn van en geëxploiteerd worden door het Rijk, de Provincie of de gemeente. Dit in tegenstelling tot de tuinbouwveilingen, welke coöperatief eigendom zijn van de tuinders zelf. De grote betekenis van de eigen exploitatie der veilingen door de tuinders blijkt duidelijk uit de betere mogelijkheid tot fondsvorming voor minimumprijsregelingen, het voeren van propaganda, enz., terwijl men ook in de tuinbouw denkt aan het door de veiling verpakken van groente en fruit, waardoor de goedkoopste en meest efficiënte regeling kan worden verkregen.

Het ligt waarschijnlijk niet op de weg van de Overheid de in haar bezit zijnde visafslagen van louter bemiddeling verlenende ambtelijke instantie om te vormen tot meer commercieel ingestelde organen, zoals de coöperatieve tuinbouwveilingen zijn. Voorts zullen de reders' en vissers

niet kapitaalkrachtig genoeg zijn de visafslagen in coöperatief eigendom over te nemen. Daarentegen moeten zij wel in staat worden geacht het beheer coöperatief zelf ter hand te nemen en mede daardoor in staat zijn moderne methoden toe te gaan passen. De financiering van de benodigde machinerieën immers zal aan een coöperatieve visafslag minder moeilijkheden opleveren dan thans het geval is voor de individuele reder, visser of handelaar.

Ten aanzien van de producenten in de visserij is dus integratie op coöperatieve basis, waar mogelijk in samenwerking met de handel, gewenst te achten.

Slotbeschouwing.

Het moge de lezer duidelijk zijn, dat de Nederlandse trawlvisserij op een kruispunt staat. Zij kan aansluiten bij het verleden en een Noordzeevisserij blijven, zonder verdere ambities. Zij kan ook, het oog gericht op de uiteraard altijd onzekere, toekomst, nieuwe wegen inslaan, met alle moeilijkheden daaraan verbonden, en de binnenlandse markt voorzien van goedkoop, gefileerd, graatloos visvlees, vers, diepgevroren of gebakken, met nog bovendien de hoop, dat de zo gewenste economische eenwording van West-Europa te zijner tijd verdere mogelijkheden zal kunnen openen.

Scheveningen.

A. G. U. HILDEBRANDT.

N.V. BORENFABRIEK BOFA.

Het initiatief.

Temidden van de verschillende andere nog jonge industrieën, waarvan de grondslagen eerst gelegd zijn na beëindiging van de tweede wereldoorlog, vormt de N.V. Borenfabriek Bofa een wel bij uitstek geschikt voorbeeld, waarmee de talloze aspecten van de na-oorlogse economische ontwikkeling van ons land kunnen worden belicht. De oprichting van een fabriek voor de productie van spiraalboren past immers niet alleen in het kader van een omvangrijk en gedifferentieerd industrialisatieprogramma, met behulp waarvan de Regering een bijdrage heeft willen leveren tot de oplossing van twee structurele onderling verbonden problemen, t.w. het werkgelegenheidsvraagstuk voor een zich gestadig uitbreidende bevolking en de fundamentele, onevenwichtigheid in de betalingsbalans, maar zij is tevens een vrucht van de economische samenwerking in Beneluxverband. Tenslotte bleek ook hier Amerikaanse steunverlening, deze keer door inbreng van technische kunde, onmisbaar.

Reeds bij de eerste kennismaking met de nog zo korte geschiedenis van de borenfabriek zal het dengene, die iets meer afweet van de zo talrijke moeilijkheden, waarmee een geheel nieuwe industrie onvermijdelijk heeft te kampen, opvallen, dat tussen het tijdstip, waarop het initiatief geboren werd en het moment van de inbedrijfstelling een naar Nederlandse begrippen uiterst korte periode is verlopen. Het plan tot de oprichting van de borenfabriek is betrekkelijk laat gerijpt. Niet vóór April 1948, dus bijna drie jaren na afloop van de oorlog, namen de eerste inleidende besprekingen oyer het nieuwe project met de regeringsinstanties een aanvang, alwaar van meet af aan een grote belangstelling bleek te bestaan, die zich naderhand bij verschillende gelegenheden opnieuw openbaarde. Het enthousiasme laat zich overigens gedeeltelijk verklaren, want reeds bij voorbaat stond vast, dat het gemis van een nationale gereedschappenindustrie bij uitvoering van het industrialisatieprogramma zich in de naaste toekomst in sterke mate zou doen gevoelen. Wanneer op dit gebied in de eigen binnenlandse behoefte zou moeten worden voorzien, dan leek aan een verdere vergroting van de invoer van gereedschappen, waaronder dus ook de spiraalboren, niet te ontkomen. Iedere uitbreiding van de import betekent echter een nieuwe aan-

tasting van onze toch al zo bedenkelijke deviezenpositie. De steun, die van regeringszijde werd toegezegd, lag dan ook in de lijn van de verwachting.

Een dergelijke medewerking was vrijwel onontbeerlijk, omdat nog genoeg moeilijkheden te overwinnen waren. Op zichzelf is reeds verbeeldingskracht noodzakelijk om de borenproductie ter hand te nemen, niet alleen wegens het gemis aan praktische ervaring op dit terrein van de industriële productie, maar tevens door het volslagen gebrek aan de meest noodzakelijke statistische gegevens.

De belangrijkste technische moeilijkheden konden echter spoedig uit de weg worden geruimd door het zeer waardevolle contact met een van de grote Amerikaanse borenfabrieken, de Republic Drill and Tool Company, welk contact tot stand is gekomen door bemiddeling en steun van het Instituut voor Nederlands-Amerikaanse Industriële Samenwerking. Met dit Amerikaanse bedrijf werd een overeenkomst gesloten voor de levering van een modern machinepark, terwijl ook de onontbeerlijke know how te onzer beschikking werd gesteld. Van niet te onderschatten betekenis is daarbij geweest, dat enkelen van het leidende technische fabriekspersoneel van het Nederlandse bedrijf in de gelegenheid konden worden gesteld om in de Verenigde Staten van Amerika de nodige theoretische en praktische kennis op te doen. Dat deze gang van zaken ten zeerste heeft bijgedragen tot het feit, dat het bedrijf in Amersfoort een zeer hoogwaardig kwaliteitsproduct weet af te leveren, dat de toets der critiek glansrijk kan doorstaan, zal nauwelijks betoog behoeven. Met oprechte voldoening kon worden geconstateerd, dat de eerste boren, die in Augustus 1949 de fabriek verlieten — dus nauwelijks een jaar nadat het initiatief was genomen — van zodanige kwaliteit waren, dat zij kwalitatief de elders in Europa geproduceerde boren de loef afstaken en het Amerikaanse product evenaarden.

De productie.

Bij de oprichting van de borenfabriek moest uiteraard al spoedig een beslissing worden genomen inzake de grootte van de productiecapaciteit, welke gesteld werd op circa 4 miljoen stuks met rechte cilindrische schacht, waarnaast de mogelijkheid geschapen is om tevens kleine series spiraalboren met conische schacht en speciaal geconstrueerde boren te vervaardigen. In zekere zin kon deze beslissing vrij speculatief genoemd worden, omdat bij het marktonderzoek, dat aan de productie vooraf is gegaan, met te vele onbekenden gewerkt moest worden, dan dat bij voorbaat de schatting als feilloos aangemerkt mocht worden. De exportgegevens van de Republic Drill and Tool Company hebben in dit verband echter zeer waardevolle gegevens verschaft. In de praktijk is bovendien gebleken, dat de flexibiliteit van het productieschema voldoende groot is om de boren, die in het algemeen in massa worden geproduceerd in de door de afnemers vereiste maten te vervaardigen. In zoverre het oorspronkelijk gestelde schema niet geheel aan de verwachtingen voldeed, zijn intussen de nodige aanpassingen reeds verricht of in voorbereiding.

Nu inmiddels de productie bijna een jaar ter hand is genomen en het gehele technische proces volledig door een vakkundig opgeleid personeel wordt uitgevoerd, is het bedrijf in staat uit voorraad iedere gewenste hoeveelheid en variëteit te leveren. De beschikbare capaciteit wordt thans nog niet ten volle benut. Dit kan uiteraard eerst het geval zijn, wanneer de organisatie van de afzet, die eerst in een later stadium tot haar recht is gekomen, dermate geperfectioneerd is, dat productie en verkoop een harmonisch geheel vormen.

Financiering.

Een moeilijkheid van geheel andere aard dan de hierboven gememoreerde is, op welke wijze aan een dergelijk

bedrijf een gezonde financiële basis kan worden gegeven. Bij voorbaat stond vast, dat hier uitsluitend risicodragend kapitaal kan worden aangehouden. Het was dus noodzakelijk om de bronnen aan te boren, die het benodigde kapitaal zouden kunnen fourneren. Hierin kon in betrekkelijk korte tijd worden voorzien op een wijze, die ook vanuit het regeringsstandpunt zeker bevredigend genoemd mocht worden. Van het geplaatste gewone aandelenkapitaal ten bedrage van f 2.400.000 is namelijk de helft verschaft door de Société Générale de Belgique. Met deze belangrijke deelneming van Belgische zijde is een merkwaardig voorbeeld verkregen van na-oorlogse economische samenwerking tussen twee landen, die streven naar de vorming ener economische unie. België, dat zelf niet de beschikking heeft over een borenfabriek, is immers door deelneming in het kapitaal thans ook geïnteresseerd in een modern boren producerend bedrijf, dat in staat is naast de Nederlandse markt ook de Belgische te voorzien. In de andere helft van het gewone kapitaal is bij de oprichting geparticipeerd door de N.V. Stoomolieslagerij van J. van Vollenhoven en een drietal financiële instellingen, te weten de Nederlandse Participatie Maatschappij, de Nederlandse Handel-Maatschappij N.V., en Labouchère & Co. De zesendertig prioriteitsaandelen ten bedrage van f 36.000 zijn voor tweederde deel in Nederlandse en voor een derde deel in Belgische handen.

Het zal geen verwondering wekken, dat een borenfabriek, welke een zeer kapitaalintensief bedrijf is, reeds onmiddellijk bij de inrichting van het machinepark in de daarvoor beschikbare fabrieksgebouwen van de N.V. Stoomolieslagerij van J. van Vollenhoven een omvangrijke, dat niet de gehele kapitaalbehoefte kon en behoeft te worden gedekt door aandelenkapitaal, is het bedrijf er toe overgegaan een lening van f 650.000 met 10-jarige looptijd van de Herstelbank aan te trekken.

De verkoop.

Onmiddellijk nadat een zodanige voorraad boren was geproduceerd, dat zij in de gewenste hoeveelheden en variëteiten geleverd konden worden, is de verkoop ter hand genomen. In eerste aanleg is de organisatie van de afzet hoofdzakelijk tot het eigen land beperkt gebleven, maar juist in deze tijd wordt in toenemende mate aandacht besteed aan de exportmogelijkheden. Hierbij moet uiteraard in het bijzonder gedacht worden aan de verkoop in België, want zoals reeds eerder ter sprake werd gebracht, is de oprichting van de borenfabriek juist bedoeld geweest voor de voorziening van de behoefte aan boren in het gehele Beneluxgebied. De organisatie van de afzet in eigen land is zodanig ingericht, dat zij voorziet in de eisen, die aan de verkoop van een in massa vervaardigd product gesteld worden. Hier is gebruik gemaakt van een goed ingevoerde handelsorganisatie, waarvan met reden verwacht mocht worden, dat zij in staat is de gehele reeks consumenten, die van zeer uiteenlopende grootte zijn, te bereiken.

Desondanks valt het moeilijk te ontkennen, dat in de betrekkelijk revolutionaire ontwikkeling, nadat het plan tot de oprichting van de fabriek eenmaal gerijpt was, de afzet nog tot de zwakke punten behoort, waarvan de regeling tot dusverre nog niet geheel bevredigend genoemd moet worden. Zoals reeds gebleken zal zijn, houdt zulks generlei verband met de kwaliteit van het product, want deze voldoet aan de hoogste eisen. In de eerste plaats stuit een jonge nationale industrie eerder op een moeilijkheid van zuiver psychologische aard. De Nederlandse consument immers is geheel ingesteld op het buitenlandse fabrikaat en is in het algemeen nog niet voldoende doordrongen van de betekenis van de eigen nationale industrie.

Het tekort aan belangstelling voor het nationale product klemt des te meer, omdat iedere jonge Nederlandse indus-

trie vrijwel onbeschermd de concurrentiestrijd met het buitenlandse fabrikaat dient aan te binden. Ofschoon het geenszins de bedoeling is om hier een pleidooi te voeren voor het optrekken van protectionistische tarieven ter bescherming van de eigen industrie, lijkt het toch gewenst om even de gevaren aan te stippen, die kleven aan de lage voorbeeld de hoogte van het invoerrecht op boren in enkele borenproducerende landen; in ons land bedraagt dit recht 6 pCt, in Groot-Brittannië daarentegen circa 52 pCt; in de Verenigde Staten van Amerika 45 pCt, in Frankrijk 25 pCt en in Zweden 15 pCt. De concurrentie met het buitenlandse product vindt dus wel op zeer ongelijke voorwaarden plaats. Hier komt nog bij, dat ook uit andere hoofde de uitgangspositie van de Nederlandse borenindustrie zeker niet gunstig genoemd kon worden en wel om drieërlei reden. In de eerste plaats vond de oprichting plaats gedurende een na-oorlogse hausse, waarin de investeringskosten op een uitermate hoog niveau lagen, hetgeen uiteraard een kostprijsverhogend effect heeft, waardoor de exploitatieresultaten in het bijzonder in de eerste jaren ongunstig beïnvloed worden. Ten tweede is de borenfabriek voor de aanvoer van de belangrijkste grondstof, het sneldraaistaal, aangewezen op leveranciers in de Verenigde Staten van Amerika, omdat alleen zij het staal kunnen leveren waarmede de zeer goede kwaliteit van de Nederlandse boor kan worden verkregen. Dat de devaluatie van de gulden in September jl. de kostprijs niet onaangetast liet, laat zich denken. Tenslotte heeft de borenfabriek te kampen met uitgesproken dumpingverschijnselen. De ervaring leert, dat de buitenlandse industrie, beschermd door hoge invoerrechten, de top van haar productie afzet in landen als het onze, dat zich zeer slecht tegen een dergelijke buitenlandse verkooppolitiek vermag te verzetten.

Dat overigens deze kwestie de aandacht van de Nederlandse Regering heeft, is ons bekend uit de verslagen¹⁾ van de onlangs te Genève gehouden tarievenconferentie waar door één der Nederlandse afgevaardigden zeer terecht een nauw verband is gelegd tussen het opheffen van de kwantitatieve invoerbepalingen enerzijds en de hoogte van de invoerrechten anderzijds. Er werd op aangedrongen, dat bij de komende onderhandelingen te Torquay in Engeland het consolideren van een laag tarief op één lijn gesteld zou worden met een aanzienlijke verlaging van een hoog tarief. Het verdient aanbeveling, dat dit standpunt met grote kracht door de Nederlandse delegatie zal worden verdedigd. Het alternatief voor de jonge nationale industrieën is, dat teruggegrepen wordt naar het „infant industries”-argument, over welks principiële juistheid zelfs bij uitgesproken verdedigers van de internationale vrijhandel nauwelijks enig belangrijk verschil van mening bestaat.

Uit deze korte schets zal gebleken zijn, dat de zo dringend gewenste industrialisatie van ons land een proces is, waarbij grote en kleine moeilijkheden van zeer uiteenlopende aard overwonnen dienen te worden. Het lijkt niet te veel gevegd om voor elk nieuw project, dat de sanctie van de Regering heeft verkregen, waarmede het vitale belang duidelijk gedemonstreerd wordt, de morele en daadwerkelijke steun van de Nederlandse consument te vragen.

Amersfoort.

J. J. VAN VOLLENHOVEN.

¹⁾ Zie „Economische Voorlichting”, dd. 19 Mei 1950 — No. 20.

LONDON LETTER.

Wage claims are no longer front-page news. Although they are persistent, they are not clamant. But this air of quietude is deceptive. The sub-committee of the TUC dealing with wages has drawn up proposals for a new wage policy; they have just been approved by the General

Council. In the new policy, „rigid restraint” has been abandoned and the new accent will, it appears, be on giving some help to the lower paid workers. This will, of course, reduce the differential between skilled and unskilled workers, unless wage increases go a full round. And this is not the intention. Still, the TUC seems to be set on „having a go”, though the policy of greater flexibility cannot be any more popular with the unions catering for the skilled workers than was the policy of wage freezing.

If the workers are casting covetous eyes at the pay packets of their colleagues, they are also looking askance at what the shareholders are receiving and, in some instances, are critically examining the amounts drawn by the directors. Shareholders have been initiated into the mysteries of dividend declarations and market prices, but the recommendation of a dividend of 75 per cent. — a figure taken from this morning's „Financial Times” — must be provocative for those who believe that if you put in £ 1, out comes 15s. every year. Equally provocative are the instances where dividends have been increased, though they are relatively few in number and insignificant in amount. Investors are coming to the frame of mind when they are pleased if their company can maintain the old rate of dividend, and more than satisfied if the profits for the past year have not fallen.

Each quarter „The Economist” publishes details of a number of companies publishing their accounts in that period. The latest analysis, more comprehensive than its predecessors, reveals that the 559 companies for which comparative figures were available, paid out roughly the same amount in Ordinary dividends as in the previous year: the total for the first quarter of 1950 was £ 28,892,000 as compared with £ 28,751,000 in the corresponding period of 1949.

Of greater significance is the fall in the amount earned for the Ordinary shareholders. A year ago, these companies showed earnings of £ 47,733,000; this year the amount had dropped to £ 37,905,000. This figure includes, of course, the distributions made to Ordinary shareholders mentioned above. There is, admittedly, still a useful margin between the £ 28,892,000 paid in the first three months of this year and the £ 37,905,000 of last year, but the drop of almost £ 10 millions in a year is giving rise to disquiet. If earnings in the current year fall very much more, payments on the Ordinary shares will have to be cut down. At the moment, the Preference shareholders are generally fairly safe, but this generalisation, like so many others, is subject to qualifications. The 18 companies in the shops and stores group have, collectively, been unable to earn an aggregate profit on the Ordinary shares, and hence, the Preference dividends have been imperilled. A year ago profits available for the Ordinary shares in this group were £ 5,747,000 out of which they paid £ 4,096,000; this year the profit had turned into a loss of £ 1,487,000. This total figure, once again, is made up of the profits of a number of companies and the losses of others. These losses must have been substantial for the dividends of those making profits totalled £ 4,012,000 in the latest year.

The general trend of profits appears, therefore, to be downwards and investors have recently been looking at the amounts which directors have been drawing. The figures given in „The Economist” show that directors' emoluments — a term which includes fees paid for services as directors and other payments for services as departmental heads and officials of the company — amounted to £ 9,335,000 in the latest year. Some test has to be found whether this sum — an average of £ 16,700 per company — is high.

The book value of the assets managed by the directors is £ 1,625,183,000 so that the percentage paid to them for managing those assets is 0.6. And that cannot be reckoned to be excessive. Moreover, the real value of the assets

is probably greater than the book value, because of the depreciation in the value of money. Thus the percentage on the real assets value would be correspondingly less.

If total income is taken as a more reliable guide, the directors' share was 4.3 per cent. of the total of £214,544,000. This basis can, however, be very misleading. It gives no real indication of the work done by the directors; it fails to show how competitive are conditions — the directors might, for instance, earn their keep more when income is low and competition is high than when the reverse is true. In addition, there is the strong objection to taking total income as a measuring rod, as it contains the amount which has to be paid away in taxation. Investors, as such, are not interested in their company's gross income, but in the amount which is available for dividends.

The adoption of earnings as a standard, and a comparison between the total directors' remuneration and the figure already given of earnings for the Ordinary shares of £37,905,000, gives a percentage of 24.6. This is a much more formidable figure and will make shareholders' mouths water, especially if the downwards trend of profits continues. But it has to be remembered that companies have to bear profits tax on all distributions made to shareholders. Any amounts, therefore, which can be taken from the directors have a lesser value in the hands of the shareholders. The method of calculating liability to profits tax is complicated; suffice it to say that any saving which the company could effect would be worth only three-quarters when distributed. Thus, if the whole of the directors' remuneration were distributed to Ordinary shareholders, they would receive only 18.4 per cent more. As no investor can be so anti-director as that, the benefit which shareholders as a body could expect from a large-scale attack on directors' emoluments is quite limited, on the most favourable reckoning.

The battle lies not between the shareholders and the directors, but between the directors and the shareholders on the one side and the Treasury on the other. This is amply demonstrated by the following figures:

Directors' emoluments	£ 9,335,000
Earned for Ordinary shares	„ 37,905,000
Taxation	„ 84,871,000

It may very well be that individual directors are obtaining rewards in excess of their deserts; it may be that the profession of directors is a well-paid one. But it is certain that if the amount paid away in taxation could be reduced, workers, shareholders and directors would all be better off.

As an indication of the wide variations in the experience of directors in different types of industry and commerce, the figures from „The Economist” have been used to calculate directors' emoluments as a percentage of (a) total assets, (b) total income, (c) taxation, and (d) earnings for the Ordinary shareholders.

Directors' remuneration as percentage of

	Total assets	Total income	Taxation	Earned for Ordinary shares
Consumption trades	0.5	3.5	8.4	27.8
Capital industries ..	0.9	6.9	19.4	27.8
General industries ..	0.7	4.7	11.6	33.4
Utilities and services	0.3	3.1	12.9	12.7
Textiles	1.1	6.5	15.4	35.4
Fuel	0.3	2.2	4.7	7.6
Plantations	0.3	3.7	10.4	21.4
Finance	0.2	2.4	7.4	8.7

London, June 28, 1950.

HENRY HAKE.

BOEKBESPREKING.

De Wet op de Bedrijfsorganisatie door Mr W. J. van Eijkern, plv. Hoofd van de Afdeling Juridische Zaken van het Ministerie van Economische Zaken, en Mr G. J. Balkenstein, werkzaam bij de Afdeling Organisatie Bedrijfsleven van het Ministerie van Economische Zaken. N. Samsom N.V., Alphen aan den Rijn, 1950; XV + 349 blz.

Als eerste deel van dit boek is een commentaar op de wet verschenen; in het voorlopig nog slechts aangekondigde tweede deel, dat losbladig zal worden uitgevoerd, zullen naast de tekst van de wet alle belangrijke nadere wetten, algemene maatregelen van bestuur en andere voorschriften worden opgenomen. Waar nodig, zullen deze van commentaar worden voorzien.

Het eerste deel bestaat uit vijf afdelingen, welke in twintig hoofdstukken achtereenvolgens behandelen de voorgeschiedenis, de wordingsgeschiedenis en een overzicht van de wet, de product-, de hoofdbedrijf- en de bedrijfschappen, de Sociaal-Economische Raad als bestuurscollege en de Sociaal-Economische Raad als college van advies.

Een materie derhalve, welke de lezers van dit blad zeer moet interesseren. Desniettemin bevat zij niet datgene, wat hun in de eerste plaats belangstelling zal inboezemen. Dit is niet een verwijt aan de bekwame schrijvers, die in hun voorwoord duidelijk zeggen, dat zij niet meer beogen dan een beschrijving te geven van het positieve recht, dat in de tot stand gekomen wettelijke regeling is neergelegd, terwijl zij de maatschappelijke, economische en politieke achtergrond alleen daar ter sprake hebben gebracht, waar dit hun voor een juist begrip van de visie van de wetgever wenselijk scheen. Een bespreking in een juridisch vaktijdschrift zal dan ook aan dit werk beter besteed zijn dan een in dit economisch georiënteerde blad.

Ongetwijfeld hebben de schrijvers een nuttig werk verricht, vooral omdat de tekst van de wet allerminst eenvoudig is, doch wie belang stelt in het levende economische gebeuren zal telkens het gevoel hebben, dat de deur voor zijn neus wordt dichtgeworpen, als hij hoopt in een bepaalde richting iets te vinden, dat hem aantrekt. Vooral waar het hier een nieuwe regeling betreft, welke nergens kon worden toegelicht met ervaringen uit de toepassing, krijgt de economisch georiënteerde lezer het gevoel, dat hem een geraamte wordt getoond door voortreffelijke kenners van de osteologie; terwijl hij zo gaarne het leven zelf zou hebben bestudeerd. Aan de parlementaire geschiedenis is alle eer gegeven, de literatuur wordt regelmatig aangegeven, doch de filosofische en maatschappelijke gezichtspunten zijn nauwelijks aangeroerd. De reacties van het bedrijfsleven zelf, het daar veelal aanwezige verzet, het spreekt niet uit deze juridische vakliteratuur.

Op de bladzijden 47 e.v. wordt bijv. een opsomming gegeven van de verschillende bronnen voor de gedachte der bedrijfsorganisatie, doch de schrijvers haasten zich, van hun standpunt terecht, daaraan toe te voegen, dat een dieper gaande bespreking van de gereleveerde opvattingen, waarbij ook het verband daarvan met de staats- en maatschappijleer, die in de onderscheidene kringen van ons volk wordt gehuldigd, ter sprake zou komen, buiten het bestek van het boek ligt. Als in wezen dezelfde tegenstelling van inzichten zich openbaart door een tweeslachtig gebruik van het woord „onderneming” in verschillende bepalingen van de wet, dan wordt daarop van juridisch-terminologisch standpunt belangwekkend en he' der ingegaan op de bladzijden 70 e.v. Duikt later bij de behandeling van de vraag, welke rol de bedrijfsorganisaties in feite in de samenleving zullen spelen, dezelfde divergentie in de gedachtenwereld van de geestelijke vaders van de wet opnieuw op, dan wordt dit principiële probleem echter weder met korte woorden

teruggewezen: „De kwestie, die niet van juridische aard is, valt buiten het bestek van dit boek”. (blz. 100). De vraag naar de grondwetmatigheid van de instelling bij algemene maatregel van bestuur van hoofdbedrijf- en bedrijfsschappen, een heerlijke juridische kluit, vindt daarentegen een gedegen bespreking op de bladzijden 108 e.v.

Dat in de praktijk uit de nieuwe regeling nog vrijwel alles kan geschouwd wordt duidelijk van de schrijvers in hun bezonnen beschouwingen over verschillende onderdelen wijzen op hiaten en onzekerheden in de wet. Gewezen worde bijvoorbeeld op hun „opmerkelijke conclusie”, dat de wet geen enkel inzicht geeft, hoe in feite de onderlinge verhouding van de organen van de nieuwe lichamen zal zijn (blz. 85). Voorts op de door hen „weinig waarschijnlijk” geachte mogelijkheid, dat de rechter verordeningen van de organisaties zal toetsen aan het voorschrift van het vijfde lid van artikel 93: „Geen verordening mag gezonde mededinging in de weg staan”. De schrijvers zijn getroffen door het literair-beeldend vermogen van deze geknopte uitdrukkingen. „Een hoogst zeldzaam geval” constateren zij (blz. 135). Deze kwalificatie kan ook gelden voor hun eigen opmerking: het is alsof even een speelse plooi golft in het strakke gewaad van Themis, die onbewogen haar inzichten staat te overpeinzen. Tenslotte zij in dit verband nog gewezen op de leerzame beschouwingen op de bladzijden 169 e.v., waar de schrijvers concluderen, dat bij verordening bindend advies zal kunnen worden voorgeschreven voor de oplossing van geschillen, welke voortvloeien uit een overeenkomst, waarop de verordening betrekkelijk is.

Een knap en leerzaam werk dus, dat echter eer in de buurt van de leerzaam staat dan dat het zelfs maar één voet in het gebied daarvan heeft. Desniettegenstaande moet de kennisneming worden aanbevolen ook aan niet-juristen, die met de wet te maken zullen krijgen, omdat zij zich nu eenmaal van deze zullen kunnen verhooren op de juridische kant van deze materie buiten beschouwing te laten. De uitvoerige registers van dit keurig uitgevoerde werk zullen hun de raadpleging zeker vergemakkelijken.

Rotterdam.

Mr W. F. LICHTENAUER.

AANTEKENING.

ENKELE SAMENVATTENDE GEGEVENS OVER DE BELGISCHE ECONOMIE IN 1949.

Nu er de laatste tijd uit diverse bronnen ¹⁾ gegevens betreffende het Belgisch economisch leven in 1949 beschikbaar zijn gekomen, is het mogelijk in cijfers een totaalbeeld te ontwerpen, waarvan de belangrijkste aspecten met 1948 en met Nederland kunnen worden vergeleken. In het volgende zal hiertoe een poging worden gedaan. Een dergelijke cijfermatige beschrijving over 1948 is vervat in een artikel van schrijver dezes in „De Economist” ²⁾.

Evenals in het genoemde „Economist”-artikel is de globale kwantitatieve beschrijving van de Belgische huishouding gegoten in de vorm van een confrontatie van nationale middelen en bestedingen. Deze confrontatie registreert de ex post-gelijkheid tussen nationaal inkomen en eventuele netto-investeringen door het buitenland (middelen) enerzijds en gezinsconsumptie, netto-investeringen in het binnenland, overheidsconsumptie en eventuele netto-investeringen in het buitenland (bestedingen) anderzijds.

¹⁾ Deze bronnen zijn vnl. een artikel van Prof. Baudhuin in het „Bulletin de l'Institut de Recherches Economiques et Sociales” over „Prix, consommation, balance et revenus”, Mei 1950 en het onlangs verschenen rapport van de „Economic Commission for Europe” („Economic Survey of Europe in 1949”, Genève 1950), terwijl voorts gebruik is gemaakt van de cijfers betreffende de Belgische overheidsinkomsten en -uitgaven en de officiële statistische gegevens.

²⁾ „Het Belgische wonder”, in „De Economist” van Maart 1950.

De vergelijking met 1948 en met Nederland is samengevat in een tabel, die, voor zover nodig, van commentaar is voorzien.

Confrontatie van middelen en bestedingen.

Men zie hiervoor de onderstaande opstelling, waarvan de posten afzonderlijk zullen worden verantwoord.

(in frs mrd)	
Nationaal inkomen („factor costs”)	253
Kostprijsverhogende belastingen minus subsidies	28
	281
Gezinsconsumptie	220
Netto-investeringen in het binnenland	18
Overheidsconsumptie	37
Netto-investeringen in het buitenland	6
	281

Het nationaal inkomen wordt door Prof. Baudhuin geraamd op frs 249,1 mrd. Om tot een met het overeenkomstige Nederlandse cijfer vergelijkbare grootte te komen, zijn hierin enkele correcties aangebracht, welke betrekking hebben op de rente op overheidsschuld, de prijs subsidies en het overgedragen inkomen.

Na deze correcties wegens definitieverschil komt het nationaal inkomen op frs 253,3 mrd.

De posten, welke op de Overheid betrekking hebben, zijn ontleend aan de begroting-1949, doch waar nodig gecorrigeerd aan de hand van de begroting voor 1950 (om dichter bij de nacaalculatiecijfers voor 1949 te komen).

Wat de netto-investeringen in het binnenland betreft, zijn de bruto-bedragen geëxtrapoleerd aan de hand van een berekende investeringsindex en de prijsontwikkeling, met 1948 als uitgangsbasis, terwijl de afschrijvingen geëxtrapoleerd zijn van 1947 uit aan de hand van de groei van het productie-apparaat en de prijsontwikkeling.

De netto-investeringen in het buitenland (d.i. het betalingsbalansoverschot) door Prof. Baudhuin is geschat. De door hem opgestelde lopende betalingsbalans is een geconsolideerde staat voor België en Luxemburg. Aangenomen is evenwel, dat het uitlichten van de Luxemburgse cijfers op het saldo geen invloed heeft.

De gezinsconsumptie is in de gegeven opstelling als restpost geïndexeerd. Prof. Baudhuin komt na een zelfstandige berekening tot frs 217 mrd. Het verschil met de hiervoor berekende uitkomst (nog geen 1½ pCt) wordt nog kleiner, wanneer we het registratierecht (ca frs 2 mrd), dat door Prof. Baudhuin tot de directe belastingen is gerekend, onder de indirecte belastingen opnemen en dus groten-deels bij de gezinsconsumptie voegen. Beide ramingen bevestigen elkaar dus in belangrijke mate.

De bestedingen kunnen worden uitgedrukt als percentages van het nationaal inkomen (tegen marktprijzen). Ter vergelijking is een overeenkomstig staatje voor 1948 opgenomen.

	1949	1948
Gezinsconsumptie	78	81
Netto-investeringen binnenland	7	8
Overheidsconsumptie	13	12
Netto-investeringen buitenland	2	1
	100	100

Blijkbaar is de omslag van het betalingsbalanstekort in een betalingsbalansoverschot vooral ten laste van de gezinsconsumptie gekomen.

Vergelijking met 1948 en met Nederland.

De gegevens zijn in het hiervolgende staatje vervat, waarbij voor de indices de cijfers van 1948 op 100 zijn gesteld.

	België	Nederland
Index industriële productie	102	111,5
Index industriële arbeidsproductiviteit	109(E.C.E.)	106
Werkloosheid (pCt van totale beroepsbevolking)	5,9	1,6
Index reële nationaal inkomen per hoofd	101,5	108
Index reële gezinsconsumptie per hoofd	98,5	97
Verhouding absolute reële consumptie per hoofd (België : Nederland)	111	100
Loonquote (pCt van nationaal inkomen)	53	55
Netto-investeringen in het binnenland (pCt van nationaal inkomen)	7	17
Betalingsbalanssaldo (pCt van nationaal inkomen)	2	— 2

Het verschil in ontwikkeling van de *industriële productie* en het *reële nationaal inkomen* in beide landen is, gezien het verschil in de index der arbeidsproductiviteit, toe te schrijven aan de uiteenlopende ontwikkeling der werkgelegenheid. De daling van de werkgelegenheid is echter sterker geweest dan de daling der industriële productie. Dit blijkt uit de stijging van de *industriële arbeidsproductiviteit*. Deze is zelfs zeer aanzienlijk opgelopen, mede in vergelijking met Nederland. De verklaring van dit verschijnsel moet waarschijnlijk hoofdzakelijk worden gezocht in het feit, dat de ontslagen arbeiders, wat hun prestaties betreft, doorgaans marginaal zijn. Uit het genoemde E.C.E.-rapport blijkt ook, dat in de werkloosheidslanden (België, Italië en West-Duitsland) de industriële arbeidsproductiviteit in 1949 sterker is gestegen dan in 1948, terwijl in alle overige Europese landen de stijging is verlangzaamd. Dit werpt meteen enig licht op de in Nederland nog steeds, vergeleken met vóór de oorlog, ongeveer 10 pCt achterblijvende industriële arbeidsproductiviteit.

De *reële gezinsconsumptie per hoofd* is in beide landen teruggelopen, waarvan, eveneens in beide landen, de betalingsbalans (in Nederland mede de binnenlandse netto-investeringen) in sterke mate heeft geprofiteerd. Als gevolg van de iets grotere daling in Nederland is de verhouding van de *absolute consumptie* per hoofd in beide landen voor België nog gunstiger geworden, en dat ondanks de in België relatief bijna viermaal zo grote werkloosheid.

Wat de *loonquote* betreft is het merkwaardig, dat niet-tegenstaande het vrij grote onderscheid in de gevoerde economische en sociale politiek en het verschil in relatieve werkgelegenheid het aandeel van de lonen (in de ruimste zin) in het nationaal inkomen slechts weinig uiteenloopt.

Het verschil in de *investeringsquote* moet vooral worden verklaard uit de uiteenlopende bevolkingsontwikkeling, doch ook dan is het Belgische cijfer vrij laag te noemen.

Slotopmerkingen.

Spectaculaire conclusies volgen dus uit deze cijfermatige vergelijking niet. De Belgische volkshuishouding ziet er ongeveer uit zoals men zou hebben verwacht. Zwakke punten zijn de werkloosheid en het lage investeringsniveau, welke uiteraard nauw met elkaar samenhangen.

In het licht van de hier berekende uitkomsten lijkt het niet onmogelijk deze punten te redresseren. Schematisch gezien zou men zich de volgende ontwikkeling kunnen denken: opvoering van de investeringen, hetgeen als consequentie zou hebben stijging van werkgelegenheid, productie en invoer, en verder, om de betalingsbalans sluitend te houden, verhoging van de uitvoer.

Dit laatste zou kunnen worden bekostigd uit de als gevolg van de verhoging van investeringen en werkgelegenheid stijgende productie en desnoods uit de thans vrij hoge consumptie. De stijging van de uitvoer zal vermoedelijk min of meer in de pas kunnen lopen met de stijging van de invoer, omdat verschillende landen hun aankopen in België uit valuta-overwegingen hebben beperkt.

Hoe dit alles economisch-politiek zou kunnen worden verwezenlijkt en met name welke „handles” men voor een dergelijke politiek ter beschikking heeft, is een tweede vraag. Misschien valt het meeste te zeggen voor een rechtstreekse bevordering van particuliere investeringen. Het genoemde E.C.E.-rapport suggereert in dit verband een subsidiestelsel. Een dergelijke politiek zou uiteraard in overleg met de overige Beneluxlanden en de O.E.E.C. moeten worden gevoerd.

's-Gravenhage.

F. HARTOG, cc. drs.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De geldmarkt.

De geldmarkt vertoonde in de afgelopen week alle kenmerken, welke zich bij een naderende maandultimo, met de daaraan verbonden behoefte aan chartaal geld, plegen te doen. De callgeldrente steeg tot $1\frac{1}{2}$ pCt, en Juli t/m Januari-promessen waren sterk aangeboden tegen $1\frac{1}{2}$ pCt, op welk rentepeil ook enige transacties plaatsvonden. Het langer lopende papier noteerde practisch $1\frac{7}{16}$ pCt. Hoe lang deze krappe geldmarktpositie zal voortduren, valt moeilijk te voorzien, maar wel dient er rekening mede te worden gehouden, dat in de maand Juli slechts een zeer gering bedrag aan schatkistpromessen komt te vervallen.

De kapitaalmarkt.

De dalende beweging van de aandelenkoersen ontving gedurende deze week een versterking ten gevolge van de politieke ontwikkeling in het verre Oosten. Hoewel de invloed hiervan op buitenlandse beurzen veel geprononceerder was dan in Amsterdam, onderging toch de gehele markt de invloed van de koersdaling voor Indonesische en internationale fondsen. Vermoedelijk heeft bij de koersdaling niet alleen het toegenomen risico voor deze groepen van fondsen gewerkt, maar eveneens de in tijden van politieke spanning als regel waarneembare voorkeur voor het bezit aan geld, daar ook de obligatiekoersen een daling vertoonden. Onderstaande tabel verschaft van het koersverloop van de verschillende fondsen een indruk.

Aand. indexcijfers	23 Juni 1950	30 Juni 1950
Algemeen	146,2	143,5
Industrie	211,4	208,8
Scheepvaart	136,9	134,3
Banken	121,1	119,3
Indon. aandelen	52,6	50,5

Aandelen

A.K.U.	169	170 $\frac{1}{2}$
Philips	230 $\frac{1}{2}$	223
Unilever	203 $\frac{1}{2}$	196 $\frac{1}{2}$
H.A.L.	144	142 $\frac{1}{2}$
Amsterdam Rubber	122 $\frac{1}{2}$	117 $\frac{1}{2}$
H.V.A.	125 $\frac{1}{2}$	119 $\frac{1}{2}$
Kon. Petroleum	269 $\frac{1}{2}$	263 $\frac{1}{2}$

Staatsobligaties

2 $\frac{1}{2}$ pCt N.W.S.	80 $\frac{1}{2}$	80 $\frac{1}{2}$
3—3 $\frac{1}{2}$ pCt 1947	98 $\frac{7}{16}$	98 $\frac{3}{16}$
3 pCt Invest. cert.	99 $\frac{3}{16}$	99
3 pCt dollarlening	98	97 $\frac{1}{2}$

STATISTIEKEN.

FEDERAL RESERVE BANKS.

(Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt securities
	Totaal	Goudcertificaten		
31 Dec. 1946	18.381	17.587	268	23.350
1 Juni 1950	22.998	22.477	182	17.389
8 Juni 1950	22.998	22.473	180	17.672
15 Juni 1950	22.995	22.471	199	17.693

Data	F.R.-biljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Govt	Member-banks
31 Dec. 1946	24.945	17.353	393	16.139
1 Juni 1950	22.836	17.655	587	15.814
8 Juni 1950	22.831	17.859	472	16.067
15 Juni 1950	22.768	18.075	319	16.309

DE NEDERLANDSCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegede bij resp. in het buitenland en buitenlandse betaalmiddelen	Voorschotten in rekening (incl. bel.)	Bankbiljetten in omloop
30 Dec. '46	700.876	4.434.786	100.816	153.109	2.744.151
22 Mei '50	884.033	79.547	937.520	143.100	2.878.095
30 Mei '50	884.181	60.192	988.101	147.378	2.917.384
5 Juni '50	884.300	62.058	978.557	140.496	2.851.357
12 Juni '50	884.464	101.506	970.268	142.304	2.824.067
19 Juni '50	884.601	102.054	1.062.126	140.296	2.802.363
26 Juni '50	884.726	142.282	960.376	143.781	2.817.746
3 Juli '50	884.829	164.361	926.674	153.252	2.910.922

Saldi in rekening courant

Data	's Rijks Schatkist	's Rijks Schatkist Bijzondere rekening	Geblokkeerde saldi	Saldi van banken in Nederland	Vrije saldi van vreemde banken	Andere vrije saldi
30 Dec. '46	471.992	762.205	1.800	29.466	423.180	545.949
22 Mei '50	408.581	794.635	1.814	29.509	437.942	568.027
30 Mei '50	421.736	794.635	1.841	30.054	454.453	583.616
5 Juni '50	456.186	794.635	2.331	26.724	466.774	607.043
12 Juni '50	456.009	794.635	2.331	51.828	471.771	690.479
19 Juni '50	414.868	872.652	2.277	34.765	403.032	647.876
3 Juli '50	248.907	911.425	2.735	27.873	482.330	608.556

DE JAVASCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal goud	Vorderingen in vreemd courant betaalbaar	Zilveren tekennunt en pasmunt	Disconto's en voorschotten op onderpand betaalbaar in eigen courant	Voorschotten aan de Regering v. d. Rep. der V.S.I.
24 Mrt '47	477.080	35.363	33.256	85.402	255.201
24 Mei '50	674.695	52.053	14.744	165.317	1.657.956
31 Mei '50	674.695	60.493	14.842	170.902	1.673.846
7 Juni '50	674.695	61.289	14.867	162.091	1.732.043

Bankbiljetten in omloop

Rekening courant saldi

Data	Oude uitgifte	Nieuwe uitgifte	Van de Regering van de Rep. der V.S.I.	Bijzond. rekening inzake de E.C.A. hulp	Van anderen
31 Mrt '47	453.816	—	—	—	503.718
24 Mei '50	110.906	1.526.650	—	—	655.485
31 Mei '50	111.106	1.535.838	—	—	655.993
7 Juni '50	103.922	1.565.778	—	—	674.587

Muntbiljettencirculatie per 31 Mrt 1947 f 646.830.979.
 Muntbiljettencirculatie per 24 Mei 1950 f 371.975.396.
 Muntbiljettencirculatie per 31 Mei 1950 f 360.794.436,50
 Muntbiljettencirculatie per 7 Juli 1950 f 342.019.462,50

BANK VAN ENGELAND.

(Voornaamste posten in miljoenen ponden).

Data	Metaalvoorraad	Govt debts and Govt securities	Fiduciary issue	Biljetten in circulatie		Gouden en Zilveren munten
				Biljetten in circulatie	Biljetten in Banking Dept	
25 Dec. '46	0,2	1.449,1	1.450	1.428,2	22,1	1,3
7 Juni '50	0,4	1.299,2	1.300	1.289,6	10,7	6,3
14 Juni '50	0,4	1.299,3	1.300	1.291,4	8,9	6,4
21 Juni '50	0,4	1.299,3	1.300	1.289,2	11,1	6,5

Data	Govt securities	Other securities		Deposits		
		Disc. and advances	Securities	Totaal	Public accounts	H.M. Treasury Special account
25 Dec. '46	311,8	13,6	15,8	346,5	10,3	278,9
7 Juni '50	551,3	15,9	24,0	590,1	12,1	285,9
14 Juni '50	554,8	12,5	23,3	587,9	13,4	285,1
21 Juni '50	550,9	14,3	23,7	588,4	12,7	287,8

NATIONALE BANK VAN BELGIË.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Goudvoorraad	Vorderingen o. h. buitl. i. v. m. betalingsacc.	Tegede op het buitenland	Handelspapier op Belgie en overheidseffecten	Voorschotten op overheidsondensen	Deel- en pasmunt
16 Sept. 1948	28.136	11.042	427	9.986	303	414
17 Mei 1950	29.747	7.667	1.417	11.583	320	406
24 Mei 1950	29.716	7.663	1.081	11.594	247	398
1 Juni 1950	29.611	8.428	1.028	12.504	303	362
8 Juni 1950	29.601	8.803	1.359	11.877	251	353
15 Juni 1950	29.566	8.782	1.162	10.919	305	351

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa	Bankbiljetten in omloop	Rekening courant saldi		
				Schatkist	Buitenlandse banken	Totaal
16 Sept. 1948	657	91.729	81.568	22	2.425	6.251
17 Mei 1950	1.038	94.201	85.062	186	2.120	5.223
24 Mei 1950	1.044	93.462	84.794	177	1.819	4.882
1 Juni 1950	1.046	94.792	86.223	158	1.796	4.820
8 Juni 1950	1.049	94.690	85.917	168	1.734	4.871
15 Juni 1950	1.051	93.644	85.166	131	1.663	4.568

BANK VAN FRANKRIJK.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Disconto's en voorschotten	Voorschotten aan de Staat		
			Vaste	Schatkist	Bezettingskosten Duitsland
26 Dec. 1946	94.817	118.302	59.449	67.900	426.000
25 Mei 1950	52.981	382.937	125.042	167.700	426.000
1 Juni 1950	52.981	371.231	125.042	168.700	426.000
8 Juni 1950	52.981	382.752	125.042	162.600	426.000
15 Juni 1950	52.981	373.035	125.042	164.100	426.000

Bankbiljettencirculatie

Deposito's

Data	Bankbiljettencirculatie	Totaal	Staat	Accords de coop. économique	
				Diversen	
26 Dec. 1946	721.865	63.458	—	21.927	110.321
25 Mei 1950	1.324.533	132.265	17	6.778	112.823
1 Juni 1950	1.360.550	119.618	16	11.514	111.233
8 Juni 1950	1.360.688	122.794	46	11.516	111.003
15 Juni 1950	1.344.995	122.595	76	—	—

WERKLOOSHEID EN WERKVERRUIMING IN NEDERLAND *).

Maand	Geheel werklozen	Geheel wachtgelders	Geregistreerde D.U.W.-arbeiders *)
30 Juni 1945	112.622	120.800 *)	18.300 *)
29 Juni 1946	45.953	13.382	30.693
31 Maart 1949	39.025	791	27.520
30 April 1949	36.909	903	23.571
31 Mei 1949	35.111	1.247	19.973
30 Juni 1949	34.855	723	16.871
31 Juli 1949	33.162	611	12.656
31 Aug. 1949	37.344	715	12.628
30 Sept. 1949	38.255	184	8.831
31 Oct. 1949	42.119	498	12.388
30 Nov. 1949	47.837	615	19.415
31 Dec. 1949	59.935	824	27.927
31 Jan. 1950	75.819	1.756	31.844
28 Febr. 1950	71.332	2.110	33.430
31 Mrt 1950	57.562	2.333	31.747
30 April 1950	59.200 *)	3.100 *)	28.400 *)
31 Mei 1950	53.600 *)	500 *)	22.500 *)

*) Bronnen: „Maandschrift van het C.B.S.” en „Statistisch Bulletin van het C.B.S.”; gegevens van de arbeidsbureaux.

*) Incl. vorstwerklozen, zieken, arbeiders, die ongevallen uitkering ontvangen, benevens een aantal personen, dat in het „vrije bedrijf” werk vond, zonder dat de arbeidsbureaux hiervan tijdig bericht ontvingen.

*) Schattingen.

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	15 Juni 1950	7 Juni 1950
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederl. Bank N.V.	f 441.935.701,49	f 448.102.711,95
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	340.276,12	518.332,10
Kasvorderingen wegens creditverstreking aan het buitenland	—	—
Daggeldening tegen onderpand	—	—
Saldo der postrekeningen van Rijkscomptabellen	252.789.083,94	236.406.242,12
Voorschotten op ult. Mei, resp. April 1950 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	—	—
Vordering in rek. courant op: V.S. Indonesië	53.455.002,15	53.455.002,15
Suriname	29.247.107,31	29.247.107,31
Ned. Antillen	—	—
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	—	—
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	—	—
Andere staatsbedrijven en instellingen	514.346.709,57	514.360.032,06
Verplichtingen		
Voorschot, door De Nederl. Bank N.V., verstrekt	—	—
Voorschot, door De Nederlandsche Bank N.V. in rekening courant verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	f 2.110.399.300,—	2097.501.000,—
Schatkistpromessen bij De Nederlandsche Bank N.V. ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	1.350.000.000,—	1.350.000.000,—
Schatkistpromessen in omloop (rechtstreeks bij De Nederl. Bank N.V. is geplaatst nihil) f 5,482,3 mln. w.o. garantie Bretton Woods f 1,245 mln	4237.300.000,—	4247.500.000,—
Daggeldeningen	—	—
Muntbiljetten in omloop	138.208.546,—	139.179.485,—
Schuld op ult. Mei, resp. April 1950 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	141.652.354,73	138.679.229,78
Schuld in rek. courant aan: V.S. Indonesië	—	—
Suriname	—	—
Ned. Antillen	13.144.247,68	13.144.247,68
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	31.936.949,60	26.880.781,60
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	240.097.985,08	297.897.906,42
Andere staatsbedrijven	—	—
Schuld aan diverse instellingen in rekening met 's Rijks Schatkist	1131.468.353,77	1138.712.138,33

ENIGE INDEXCIJFERS VAN DE INDUSTRIËLE PRODUCTIE IN BELGIË ¹⁾.

1938 = 100	Aug. 1949	Sept. 1949	Oct. 1949	Nov. 1949	Dec. 1949	Jan. 1950	Febr. 1950	Mrt. 1950
Algemene index v. d. ind. prod. ²⁾	103	108	109	106	114	112	106	
Steenkool	81,3	84,5	95,8	97,1	104,4	100,7	92,7	102,6
Cokes	86,2	86,3	89,8	89,8	93,7	95,1	87,5	91,9
Cement	101,5	115,8	117,9	109,3	95,4	79,6		
Ruw ijzer	127,5	131,7	137,1	133,0	142,4	149,7	134,2	153,5
Ruw staal	138,2	145,8	149,6	146,7	162,3	168,6	145,9	161,4
Afgewerkt staal	154,8	146,5	148,8	139,4	160,2	155,2	143,0	160,1
Afgewerkt ijzer	10,8	70,9	89,7	65,8	70,1	62,7	77,8	86,8
Vlas (spinnerij)	88,8	98,3	102,8	94,7	109,7	122,1	113,0	
Vlas (weverij)	47,3	61,8	64,4	65,1	75,8	81,1	80,3	
Katoen (spinnerij)	109,8	122,9	119,1	115,0	125,1	123,2	123,0	
Katoen (weverij)	113,2	125,4	125,1	124,2	134,3	138,3	141,0	
Wol (kamwol, spinnerij)	139,6	158,9	156,3	153,8	178,3	153,1	159,7	
Wol (weverij)	132,1	148,5	150,2	145,4	159,0	154,7	156,5	
Vlakglas	44,4	57,5	64,7	67,5	79,1	78,1	68,2	
Holglas	96,6	97,6	66,6	47,8	66,4	65,7	67,4	
Papier	144,7	152,1	146,9	109,3	155,6	150,6	143,1	
Margarine	104,6	100,0	103,0	106,8	106,8			
Geraffineerde suiker	68,0	73,0	87,8	103,9	102,6	81,0	72,0	86,9
Sigaren	38,9	51,5	55,2	66,0	58,9	46,7	29,9	31,0
Sigaretten	150,8	132,7	128,1	113,5	110,1	111,3	116,7	113,7

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin“ van het Nationaal Instituut voor de Statistiek; . betekent: gegevens ontbreken; gecorrigeerde gegevens zijn cursief gedrukt.
²⁾ Indexcijfer Ministerie van Economische Zaken: 1938 = 100.

NATIONALE BANK VAN ZWITSERLAND.
(Voornaamste posten in millioenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Buiteni. wissels	Disconto's en voor-schotten	Effecten	Biljetten in omloop	Andere credieten
31 Dec. 1946	4.949,9	158,0	238,7	52,7	4.090,7	1.163,7
31 Mei 1950	6.239,1	298,1	90,2	41,3	4.242,6	2.062,1
7 Juni 1950	6.239,9	297,1	91,2	41,3	4.168,0	2.209,8
15 Juni 1950	6.238,1	296,5	90,1	41,3	4.121,4	2.265,5

ENIGE INDEXCIJFERS VAN DE INDUSTRIËLE PRODUCTIE IN NEDERLAND ¹⁾.

1938 = 100	1947	1948	1949	Dec. 1949	Jan. 1950	Febr. 1950	Mrt. 1950	Apr. 1950
Algem. productie-index van de industrie	75	113	87	137	134	126	141	130
Steenkolen	94	82	126	91	93	85	98	85
Electriciteit afgeleverd aan het net	142	173	196	252	251	219	227	206
Gas	98	120	124	137	147	129	140	137
Stikstofmeststoffen	67	82	88	102	109	98	103	125
Ruwijzer	108	165	162	156	201	183	206	188
Walsproducten van ijzer en staal ²⁾	137	210	270	300	256	273	319	
Rijwielen	67	122	153	127	153	169	211	194
Cement	114	129	124	110	113	77	129	
Metselstenen	69	93	104	116	121	109	113	92
Deuren	57	110	109	107	126	111	127	128
Rubber (gehele industrie)	200	288	261	332	360	319	348	
Courantpapier	40	81	81	67	83	83	107	
Katoen- en linnenweverijen	60	71	79	83	85	87	88	86
Tricotage-industrie	85	107	134	165	169	171	190	159
Schoenen	110	137	130	128	156	149	179	
Sigaren ³⁾	100	114	127	122	103	111	117	
Sigaretten ³⁾	100	115	112	122	103	121	120	
Boter	52	70	83	60	53	51	84	106
Margarine	109	149	203	232	257			
Kaas	51	77	102	70	48	37	91	116

¹⁾ Bron: C.B.S.; . betekent: de gegevens ontbreken; gecorrigeerde gegevens zijn cursief gedrukt.
²⁾ 1940 = 100.
³⁾ 1948 = 100.

WERKLOOSHEID IN BELGIË ¹⁾.

Maand	Geheel werkloos	Gedeeltelijk en toevallig werkloos
Augustus 1948	74.292	48.257
September	81.065	43.168
October	87.604	44.797
November	112.362	61.500
December	172.395	80.356
Maart 1949	172.212	64.701
April	167.488	52.438
Mei	158.445	54.172
Juni	158.873	56.443
Juli	158.954	61.515
Augustus	154.011	60.672
September	164.032	64.361
October	196.463	54.614
November	210.403	48.984
December	202.116	62.959
Januari 1950	216.096	92.872
Februari	209.156	55.105

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin“ van het Nationaal Instituut voor de Statistiek.

IN- EN UITVOER VAN BELGIË ¹⁾.

Maand	Invoer		Uitvoer		Saldo
	Gewicht in duizenden tonnen	Waarde in miljoenen francs	Gewicht in duizenden tonnen	Waarde in miljoenen francs	
Maandgem. '37/'38	2.868	2.019	1.912	1.859	— 160
Maandgem. '46	2.322	7.130	1.070	5.138	— 1.992
Maandgem. '48	2.432	7.293	1.258	6.177	+ 1.116
Maandgem. '49	2.295	6.810	1.210	6.649	— 161
Juli 1949	2.241 ²⁾	6.234 ²⁾	1.234 ²⁾	7.060 ²⁾	+ 826 ²⁾
Aug. 1949	2.258 ²⁾	6.428 ²⁾	1.184 ²⁾	6.049 ²⁾	— 379 ²⁾
Sept. 1949	2.142 ²⁾	6.407 ²⁾	1.255 ²⁾	6.223 ²⁾	— 184 ²⁾
Oct. 1949	2.256 ²⁾	6.595 ²⁾	1.203 ²⁾	5.836 ²⁾	— 759 ²⁾
Nov. 1949	2.297 ²⁾	7.031 ²⁾	1.205 ²⁾	5.643 ²⁾	— 1.388 ²⁾
Dec. 1949	2.331	7.941	1.338	6.331	— 1.610
Jan. 1950	2.124	6.959	1.496	6.661	— 298
Febr. 1950	1.817	6.541	1.059	5.938	— 603
Maart 1950	2.552	8.148	1.536	7.480	— 668

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin“ van het Nationaal Instituut voor de Statistiek.
²⁾ Gecorrigeerde gegevens.

GOUDPRODUCTIE 1).

(in mln dollars van circa \$ 35 per ounce fijn).

Jaar	Zuid-Afrika	Veren. Staten ²⁾	Canada	Australië ⁴⁾	Totaal gerapporteerd ³⁾
1939	448,8	196,4	178,3	57,6	1.031,2
1940	491,6	210,1	185,9	57,5	1.106,4
1941	504,3	209,2	187,1	52,4	1.110,4
1942	494,4	131,0	169,4	40,4	982,1
1943	448,2	48,8	127,8	26,3	774,1
1944	429,8	35,8	102,3	23,0	701,5
1945	427,9	32,5	94,4	23,0	683,0
1946	417,6	51,2	99,1	28,9	697,0
1947	392,0	75,8	107,5	32,8	705,5
1948	405,5	70,9	123,5	31,2	728,1 ⁵⁾
1949	409,7	69,9	143,9	.	.
Febr.	31,0	3,9	10,8	2,3 ⁵⁾	56,3 ⁵⁾
Mrt	34,6	5,5	12,0	2,4 ⁵⁾	62,2 ⁵⁾
April	33,4	5,7	11,4	2,5 ⁵⁾	60,8 ⁵⁾
Mei	34,3	5,6	11,6	2,5 ⁵⁾	63,2 ⁵⁾
Juni	34,8	5,5	12,0	3,7 ⁵⁾	64,8
Juli	35,5	5,7	11,4	2,3	63,1
Aug.	35,7	6,5	12,6	2,5	66,2
Sept.	34,8	6,2	12,8	2,6	65,4
Oct.	34,7	7,3	12,8	2,7	.
Nov.	34,0	7,4	12,7	2,9	.
Dec.	34,0	6,6	13,1	.	.
1950 Jan.	34,2	5,9	12,4	.	.
Febr.	32,0	5,5	.	.	.

¹⁾ Ontleend aan: „Federal Reserve Bulletin“.

²⁾ Exclusief Sovjet Rusland.

³⁾ Inclusief Filippijnen. Jaarcijfers zijn schattingen van de „U.S. Mint“; maandcijfers worden gerapporteerd door het „American Bureau of Metal Statistics“.

⁴⁾ Gerapporteerd door „Commonwealth Bureau of Census and Statistics“; van 1946 af onderhevig aan eventuele revisie.

⁵⁾ Gecorrigeerd.

GECOMBINEERDE MAANDSTAAT VAN DE DRIE NEDERLANDSE GROTE BANKEN EN VAN HET NEDERLANDSE BEDRIJF VAN DE NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ.

(In miljoenen guldens)	Nederl. Banken		Nederl. Banken en Ned. Handel-Mij.	
	30 Apr. 1950	31 Mei 1950	30 Apr. 1950	31 Mei 1950
Activa:				
Kas, kassiers en daggeldleningen	55	94	71	116
Ned. schatkistpapier	2090	2056	2676	2642
	2145	2150	2747	2758
Ander overheidspapier	60	55	105	94
Wissels	23	26	27	29
Bankiers in binnen- en buitenland	84	85	118	128
Prolong. en voorsch. tegen effecten	43	45	55	56
	210	211	305	307
Debiteuren	563	572	665	681
Effecten en syndicaten	23	21	28	26
Deelnemingen (incl. voorschotten)	19	19	30	30
	605	612	723	737
Gebouwen	7	7	13	14
Diverse rekeningen	—	—	—	—
Belegde bestemmingsreserven	1	1	1	1
	2968	2981	3789	3817
Passiva:				
Crediteuren	2372	2362	2971	2974
Wissels	6	5	7	5
Deposito's op termijn	292	291	408	409
Kassiers en genomen daggeld.	2	4	2	5
Diverse rekeningen	56	79	89	112
Bestemmingsreserven	1	1	1	1
	2729	2742	3478	3506
Aandelenkapitaal	160	160	211	211
Reserve	79	79	100	100
	2968	2981	3789	3817

Maakt gebruik

van onze speciale rubriek „Vacatures“ voor het oproepen van sollicitanten voor leidende functies.

Vacatures

FRESE & HOGEWEG

ACCOUNTANTS

vragen voor spoedige uitzending naar hun kantoor te Djakarta een

ACCOUNTANT

Brieven aan het kantoor te Amsterdam, Herengracht 477.

Grote productie- en exportzaak in het Zuiden des lands zoekt

Assistent der Commerciële Directie

Uitvoerige sollicitaties worden ingewacht van kandidaten tot 35 jaar, R. K., welke beschikken over een ruime exportoriëntatie, verkregen in bankwezen, scheepvaart of internationale handelszaken.

Br. onder no. ESB 1778, bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

Grote Bankinstelling te Amsterdam vraagt

Accountant

(lid N.I.V.A. of V.A.G.A.)

met enige jaren ervaring in het zelfstandig verrichten van onderzoeken; niet ouder dan 40 jaar.

Sollicitaties met uitvoerige inlichtingen worden ingewacht onder letter D.H.N., Nijh en van Ditmar, Amsterdam C.

Groot handelskantoor te Rotterdam vraagt

Directiesecretaris/Administrateur

met ruime ervaring op commercieel-financieel en administratief gebied. Einddiploma H.B.S. of Gymnasium; leeftijd 30/35 jaar.

Gedagdigden moeten bereid zijn zich aan een psychotechnisch onderzoek te onderwerpen.

Brieven onder no. 3343 Arc's Adv. Bedr., W. de Withstraat 86a, Rotterdam.

Diversen

WOUDSCHOTEN

Woudenbergse Straatweg 54 te Zeist, groot conferentiehuis, beschikkend over ruim 50 slaapkamers en 7 slaapzalen met samen meer dan 200 bedden, alsmede over 7 vergader- en eetzaal. Rustig gelegen op eigen terrein van 50 ha. Per autobus slechts 20 minuten van station Utrecht. Zeer geschikt voor jaarvergaderingen en meerdaagse conferenties. Aan te vragen bij de Directie Woudschoten te Zeist. Telefoon Austerlitz K 3439-234.

Te koop van particulier: Auto B.M.W. 1949, met radio, spotlights en kachel, kleur grüis, 10.800 km gelopen, in nwe staat, prijs f 6900.—. Tel. 27839, na 18 uur 49953, Rotterdam, Postbox 808.

ADVERTEER IN DE ESB

LEVENSVZERKERING - MAATSCHAPPIJ

N.V. ROTTERDAMSCH E VERZEKERING-SOCIETEITEN (R.V.S.)

gevestigd te ROTTERDAM, Westerstraat 3 (Centrum)

BALANS op 31 December 1949.

Aandeelhouders nog te storten	f	134.000
Vaste Eigendommen	„	17.053.000
Hypotheke n	„	21.248.000
Effecten	„	38.417.000
Leningen op Schuldbekentenis	„	31.065.000
Polisbeleningen	„	6.967.000
Inschrijvingen Grootboeken en Schuldregisters	„	80.344.000
Schatkistpapier	„	30.370.000
Andere Beleggingen	„	2.519.000
Saldi bij Bankiers, op Postrekeningen en in Kas	„	2.896.000
Lopende Rent en Huren	„	2.307.000
Saldi Agenten, Herverz.Mijen en Debiteuren	„	2.168.000
Meubilair en Materieel	„	P.M.
Andere Activa	„	164.000
	f	235.652.000

Geplaatst Maatschappelijk Kapitaal	f	2.500.000
Extra Reserve	„	5.360.000
Deposito en Leningen o/g	„	756.000
Premiereserve Eigen Risico	„	220.579.000
Gereserveerde Uitkeringen	„	2.692.000
Saldi Agenten, Herverz. Mijen en Crediteuren	„	1.528.000
Dividend, Winst aandelen en Tantièmes	„	290.000
Spaarbank voor het Personeel	„	704.000
Ontvangen Borgstellingen	„	494.000
Nog te betalen Onkosten	„	478.000
Gereserveerd voor Belastingen	„	205.000
Andere Passiva	„	66.000

f 235.652.000

Beschikbare krachten

STATISTICUS

26 jaar, dipl. gymn. B., grondige wisk., econ. en boekhoudk. scholing, enige jaren erv. in leid. functie bij grote instelling, wenst van betrekking te veranderen.
Br. onder no. ESB 1774, bur. v. d. blad, Postbus 42, Schiedam.

Annonces voor het volgend nummer

dienen uiterlijk Maandag 10 Juli a.s. in het bezit te zijn van de administratie, Lange Haven 141, Schiedam

IN DIT BLAD

ADVERTEERT

U

MET SUCCES!!

LYNCO
FORMULIEREN
Lynco
FABRIEKEN
GRONINGEN TELEFOON 25318

Economisch - Statistische Berichten

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W).
Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.
Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie, 14, Universiteitstraat, Gent.
Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland f 26,— per jaar, voor België/Luxemburg f 28,— per jaar, te voldoen door storting van de tegenwaarde in Belgische francs bij de Banque de Commerce te Brussel of op haar 'Belgische postgirorekening no 260.34.

Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—, overige landen f 28,— per jaar.

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het halenderjaar.

Aange tekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6). Advertentie-tarief f 0,40 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures" en „Beschikbare krachten" f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

Ook voor Beschikbare Krachten is een annonce in „Economisch-Statistische Berichten" de aangewezen weg. Annonces, waarvan de tekst 's Maandags in ons bezit is, kunnen, plaatsruimte voorbehouden, in het nummer van dezelfde week worden opgenomen.